

Riikku

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

YHTEISTYÖ JA VERKOSTOT

POLIISIN TOIMIVA YHTEISTYÖ
IHMISKAUPPAA VASTAAN VERKOSTOILLA
KOLUMNI: TRANSLAKI KAIPAA
UUDISTUSTA

RIKU-lehti ilmestyy seuraavan kerran joulukuussa 2015

Toimitus:

Päätoimittaja

Leena-Kaisa Åberg

Toimitussihteeri

Heli Yli-Räisänen

Toimituskunnan jäsenet

Maatu Arkio-Lampinen

Veli Hukkanen

Jaana Koivukangas

Jenni Lehtonen

Kansikuva:

Mirka Seppälä

Julkaisija:

Rikosuhripäivystys (RIKU)

Maistraatinportti 4 A 7. kerros,

00240 Helsinki

www.riku.fi

Kustantaja ja ilmoitushankinta:

Printmix Oy

Sulkapolku 3 00370 HELSINKI

www.printmix.fi

vaihde 020 710 9510

Taitto ja painatus:

Printmix Oy

Paino: ForssaPrint oy, 2015

Painos: 2750 kpl

ISSN 1455-1381

Jakelu: RIKUn toimistot ja palvelupisteet ilmoittajat www.riku.fi (sähköinen versio)

RIKU on valtakunnallisesti verkottunut toimija, jonka tehtävä on parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasiassa todistavan asemaa vaikuttamalla ja tuottamalla palveluita.

RIKUn arvoja ovat asiakaslähtöisyys, vastuullisuus, luotettavuus, tasapuolisuus sekä yhteistyön ja välittämisen kulttuurin edistäminen yhteiskunnassa. RIKUn toimijat ovat valittuja ja koulutettuja vapaaehtoisia sekä palkattuja ammattilaisia. Pääsiallisia rahoittajia ovat Raha-automaattiyhdistys ja valtio.

Tukipalvelut rikoksen uhrille, hänen läheiselleen ja rikosasian todistajalle ovat:

- Auttava puhelin 0203 16116
- Juristin puhelinneuvonta 0203 16117
- Kysymys - vastauspalvelu verkossa www.rikunet.fi
- Syrjinnän vastaista neuvontaa, ks www.riku.fi Palvelut
- Todistajan tukea ks. www.riku.fi Palvelut
- Nuoren rikoksen uhrin tueksi www.riku.fi/nuoret
- Henkilökohtaista tukea 29 palvelupisteestä www.riku.fi Yhteystiedot

RIKU on yhteistyöhanke, jota toteuttavat yhteistyösopimukseen perustuen Ensi- ja turvakotien liitto Kirkkohallitus, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Mielenveysseura, Suomen Punainen Risti ja Suomen Setlementtiliitto. Tärkeimpiä muita yhteistyökumppaneita ovat alaa sivuavat viranomaiset ja järjestötoimijat.

RIKU-LEHDESSÄ TÄLLÄ KERTAA

Pääkirjoitus..... 3

Teema: järjestöyhteistyö ja verkostot
RIKU rikoksen uhrin tukena..... 4

Poliisiin haastattelu yhteistyöstä järjestöjen kanssa 6

MARAK-tukihenkilötoiminta oikeusprosessissa..... 8

Nettivihjeyhteistyö 10

ISTA-puhelin väkivaltaa vastaan 13

Ihmiskaupan verkostotyö..... 15

Aitoa ystävyttä - tutkimus miten RIKU tavoittaa nuoret 17

Näin rikosvahinkokorvaus vaikuttaa toimeentulotukeen..... 20

RIKU mukana ihmisten kokoontumisissa..... 21

Uhridirektiiviin monta muutosta..... 22

Lastensuojelun imoitusvelvollisuus muuttui..... 24

Viranomaisten tiedonkulu parantui..... 25

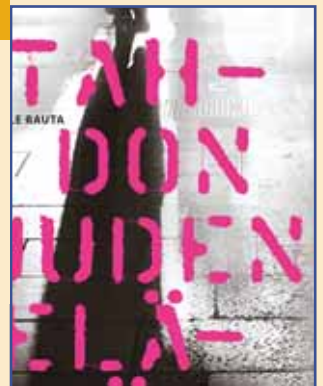
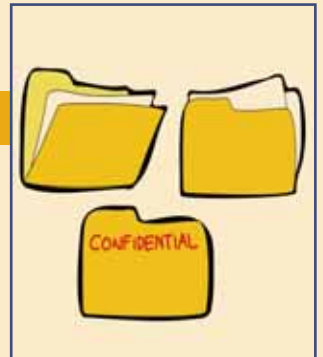
ERIT-kolumni: Sukupuolten moninaisuus lähtökohdaksi 26

Juristit vastaavat: voiko oikeudenkäynnistä kieltäytyä ja mitkä ovat seuraukset..... 27

Kirja-arvio: Tahdon uuden elämän 28

Aluetoimistojen kuulumisia..... 30

RIKUN yhteystiedot..... 34

Asiakkaista kansalaisiksi

Yksi viime aikojen kuumista keskustelunaiheista Suomessa on ollut julkisen talouden kestävyysvaje. Vajeen paikkaamiseen tarvitaan miljardien säästötoimia ja kuntien velvollisuuksia kansalaisia kohtaan suunnitellaan edelleen vähennettävän. Eikä talouden vaje ole suinkaan ainoa huolemme.

Yhteiskunnassamme kannetaan aiheellisesti huolta myös yhteisöllisyysvajeesta, turvallisuusvajeesta sekä ekologisen ja sosiaalisen kestävyysvajeesta. Tämä kaikki muodostaa mahdollottoman yhtälön hyvinvointivaltiolle. Universaalia, oikea-aikaista ja riittävää huolenpitoa ja palvelutarjontaa ei enää voida luvata julkisin varoin kaikille kansalaisille. Olemme tilanteessa, jossa on joko hyväksyttävä palveluiden karsiminen ja priorisointi ja sen myötä hyvinvoinnin nopea rapistuminen tai keksittävä muita keinoja.

Yhteiskuntasopimus on tulossa poliittisen päätöksenteon pöytiin. On oivallettu, että mikään taho ei yksin pysty ratkaisemaan maamme nykyisiä ongelmia. Tarvitaan yksituumaisuutta, vastuullisuutta ja uudenlaisia kumppanuuksia. Myös kansalaisjärjestöjen on kyettävä uudistumaan ja tarjouduttava kumppaniksi yhteiskunnan hyvinvointia rakennettaessa.

Kansalaistoiminnan kehittämiseen ja valtavirtaistamiseen tarvitaan muutoksia asenteissamme ja yhteiskunnan rakenteissa. Viime vuosiin saakka olemme lähinnä olleet hyvinvointivaltion veronmaksajia, äänestäjiä, kuluttajia ja asiakkaita. Mutta kansalaisia emme oikein ole osanneet olla. Meillä ei ole siitä vahvaa perinnettä eikä todellisuudessa meitä ole siihen oikein kutsuttukaan. Hyvinvointivaltion muotoutuessa yhä selvemmin hyvinvointiyhteiskunnaksi, myös julkisen vallan tulee tunnistaa kansalaisyhteiskunnan mahdollisuudet olla luomassa sellaisia rakenteita, jotka mahdollistavat hyvän ja turvallisen elinpiirin ihmisille.

Suurten muutosten aikana julkinen sektori karsii, keskittää, ulkoistaa ja kilpailuttaa palveluitaan, yhtiöittää vanhoja kunnallisia palvelurakenteita ja muodostaa yhä vahvemmin silloja, jotka eivät kommunikoi toistensa kanssa tai jopa kilpailevat keske-

nään. Tämä on ilmiö, joka muodostaa riskin kansalaisyhteiskunnan tasapainoiselle kehitymiselle. Ihmisten elämä ja yhteisöjen arki ei mahdu yhteenkään siiloon, vaan edellyttää laajojen kokonaisuuksien ymmärtämistä.

Julkinen sektori joutuu parhaillaan täydentämään ja määrittämään hyvinvointilupaustaan. Tämä tarkoittaa hyvinvointipalvelujen uudelleen määrittämistä ja rahoituksen kysymysten ratkaisemista.

Valtion, kuntien, yksityisen sektorin ja järjestökentän väliset suhteet ja vastuunjaot tulevat samalla uudelleentarkastelun kohteeksi. Keskeistä onkin, miten tuo suhteiden tarkastelu ja vastuunjakaminen toteutetaan. Meneillään oleviin suuriin muutoksiin niin sosiaali-, sivistys- ja terveystieteiden kuin kunta- ja palvelurakenteissakin liittyvät myös lähidemokratian, kansalaisvaikuttamisen ja -osallistumisen kysymykset. On tarvetta koko yhteiskunnan tasolla miettiä kansalaistoimintaa ja kansalaisyhteiskuntaa.

Siinä missä yhteiskunnalliset liikkeet ja kansalaisjärjestöt ovat totutusti pyrkinneet edistämään ihmisten osallisuutta, on nyt nähtävissä myös julkisen tahon aktivoituminen omien rakenteidensa uudistamiseksi. Tätä voidaan syystä pitää ilahduttavana kehityssuuntana ja vähintäänkin positiivisena lupauksena tulevien kumppanuuksien rakentamisen haasteiden edessä.

Rikosuhripäivystys on yli kahdenkymmenen vuoden ajan elänyt kumppanuusajattelua arjessaan todeksi. RIKUn toiminnassa virkamiehet, vapaaehtoiset ja kansalaisjärjestöt ovat jokainen tärkeä osa palvelujärjestelmää, joka on rakennettu puolustamaan heikossa asemassa olevan ihmisen oikeutta turvaan ja tukeen.

RIKU on yhteiskuntasopimus parhaasta päästä!

Pentti Lemmetyinen

RIKUn johtokunnan puheenjohtaja
Setlementtiliiton toimitusjohtaja

RIKU – vahva verkosto rikoksen uhrin tukena

Tämän lehden teemana on yhteistyö ja verkostot. RIKU itsessään on ainutlaatuisen verkostomalliin pohjautuva toimija. RIKUn toimintamallia ymmärtääkseen on aluksi käännettävä katseet historiaan. Sen pohjalta on hyvä rakentaa myös uutta tulevaisuutta.

Uhrin tukena yli 20 vuotta

Riku perustettiin vuonna 1994 hankkeena, mutta ensimmäiset pöytäkirjat RIKUn perustamisvaiheista löytyvät jo edelliseltä vuodelta. 15.9.1993 pidettiin tasa-arvoasian neuvottelukunnan väkivaltajaoston koollekutsumana eri toimijoiden keskustelutilaisuus, jonka aiheena oli rikosten uhrin auttamisen organisoiminen. Mallia oli otettu muualta Euroopasta ja naapurimaasta Ruotsista oli jo tarjouduttu tukemaan rikosuhripäivystystoiminnan käynnistämistä Suomessa.

Syyskuun tilaisuudessa päätettiin hakea rahoitusta Raha-automaattiyhdistykseltä siten, että ”rahoitusta haetaan useampien järjestöjen yhteistyöprojektina”. Alkusysäyksen toiminnalleen oli saanut edelleenkin usean toimijan ylläpitämä Rikosuhripäivystys.

Tutut toimijat mukana alusta alkaen

Ensimmäisissä suunnittelukokouksissa RIKUn nykyisistä ylläpitäjätahoista olivat mukana Suomen Punainen Risti, Suomen Mielenterveysseura, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Kirkkohallitus, Ensi- ja turvakotien liitto sekä toiminnasta myöhemmin poisjäänyt Naisasialiitto Unioni. Pian mukana oli myös Settlementiliitto.

Mukana kokouksissa oli myös RIKUn ensimmäinen päätoi-

minen työntekijä ja pitkäaikainen toiminnanjohtaja Petra Kjällman, johon seuraavat 20 vuotta henkilöityi rikoksen uhrin aseman puolesta puhuminen ja kehittäminen Suomessa.

Vaikka RAY:n päätös ensimmäiseen yhteishakemukseen oli kielteinen, saatiin Rikun toiminta käyntiin vuoden 1994 lopulla Poliisi-TV:n toteuttaman keräyksen sekä sisäministeriön avustuksen avulla.

Ensimmäiset toimintapaikkakunnat olivat Tampere, Oulu ja Helsinki. Kussakin niistä toimintaa pyöritettiin eri järjestöjen koordinoimana: Tampereella Settlementti Naapurin, Oulussa SPR:n Oulun piirin ja pääkaupunkiseudulla Mielenterveysseuran SOS-keskuksen. Valtakunnallisena koordinaatiojärjestönä toimi alussa Suomen Punainen Risti. Jo tässä vaiheessa alueille perustettiin verkostomallin mukaiset aluetyöryhmät, jotka ovat toiminnassa vielä tänäkin päivänä.

Toiminta laajenee, verkostot kasvavat

Vuonna 1995 tilanne näytti jo huomattavasti paremmalta RAY:n myönnettyä avustuksen RIKUlle. Myös oikeusministeriö aloitti toiminnan rahoittamisen. Tästä eteenpäin rahoitus kasvoi tasaisesti ja uusia aluetoimistoja ja palvelupisteitä perustettiin eri puolille Suomea.

Tänä päivänä RIKUlla on seitsemän aluetoimistoa ja 29 palvelupistettä lähes koko Suomen alueella Helsingistä Inariin. Ilman tätä ainutlaatuista eri järjestöjen yhteistyöhön pohjautuvaa verkostoa ei tämä kehitys olisi ollut mahdollinen niillä taloudellisilla resursseilla, mitä toiminnalle oli mahdollista saada.

Iso kiitos kuuluu alueellisille ja paikallisille koordinaatiojärjestöille, jotka ottivat RIKUn (alussa lyhenteenä käytettiin kirjanyhdistelmää RUP) toiminnan siipiensä suojaan. Monissa tapauksissa toimintaa on pyöritetty hyvin pienillä taloudellisilla korvauksilla, jopa ilman mahdollisuutta korvata paikallisen osa-aikaisen työntekijän palkkakuluja. Yhä tänä päivänä iso osa RIKUn pienemmistä palvelupisteistä toimii 20–40 prosentin työaikaan tekevä osa-aikaisen työntekijän tai yhdyshenkilön turvin. Ilman vapaaehtoisten tuomaa panosta tämä ei olisi mahdollista.

Olennaista RIKUn kehityksessä on ollut jo ensimmäisistä vuosista lähtien yhteistyö rikosuhrijärjestöjen eurooppalaisen yhteistyöjärjestön Victim Support European (VSE) sekä Ruotsin Brottsofferjourin kanssa. RIKU on ollut monta kertaa ja on edelleen myös edustettuna VSE:n hallituksessa. Euroopasta on tuotu ja sinne on viety tietoa, osaamista ja eettistä pohjaa laadukkaana rikosuhrityön rakentamiselle puhumattakaan ponnisteista EU:n rikosuhridirektiivin kehittymiselle.

Rikoksen uhrin aseman ja palveluiden parantaminen käytännössä ja uhrin ohjaaminen tukipalveluihin on edellyttänyt alusta alkaen tiivistä viranomaisyhteistyötä, poliisi etunenässä. RIKUn vaikuttamistyö on paljon enemmän kuin lobbaamista eduskunnan käytävillä ja osallistumista ministeriöiden työryh-

Lue RIKUn 20-vuotis-
juhljen reportaasi
numerosta
1/2014

20-vuotista RIKUa juhlittiin helmikuussa 2014. Kuvassa vasemmalta oikealle RIKUn Lounais-Suomen aluejohtaja Tiina Rantanen, Pro-tukipiteen toiminnanjohtaja Jaana Kauppinen, kansanedustaja Kari Tolvanen, RIKUn edellinen toiminnanjohtaja Petra Kjällman, RIKUn johtokunnan entinen puheenjohtaja Mirjam Kalland ja RIKUn kehitysjohtaja Jaana Koivukangas.

miin. Se on pitkäjänteistä verkostoitumista paikallisella, alueellisella ja valtakunnan tasolla, uhrien tukityön tärkeyden loputon rumbuttamista.

RIKUnlaiset ovat istuneet sadoissa työryhmissä ja verkostoissa, joissa on muun muassa rakennettu uhrien palvelupolkuja, parannettu turvallisuutta, kehitetty uhrilähtökäytäntöä sekä uudistettu lakeja ja ohjeita. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita vakava parisuhdeväkivaltaa vastaan työskentelevät moniammatilliset MARAK-työryhmät, joissa RIKU istuu mukana pääasiassa viranomaistoimijoista koostuvissa kokoonpanoissa eri puolilla Suomea.

Yhteiset tavoitteet ja arvot

Rikosuhripäivystyksen toimintaan on saatu alusta alkaen mukaan toimijoita, joiden oman työn tarkoitus sopii hyvin yhteen RIKUn tavoitteiden kanssa. Kaikille yhteistä on heikommassa asemassa olevien auttaminen ja vaikuttamistyö sekä uhrien aseman että välittämisen arvojen puolesta.

RIKUn vuosien 2016–2020 uuden strategian valmistelu käynnistettiin vuoden 2014 marraskuussa pidetyllä valtakunnallisten ja alueellisten koordinaatiojärjestöjen sekä johtokunnan ja toiminnallisen johtoryhmän yhteisellä strategiakokouksella. Merkittävää tässä kokouksessa oli kaikkien toimijoiden vahva sitoutuminen RIKUn verkostomaiseen toimintamalliin ja arvopohjaiseen työhön.

Kansalaistoiminnan koetaan edelleen muodostavan RIKUn toiminnan perustan. Vapaaehtoisuus tuo toiminnan lähelle ihmistä ja antaa voimaa arvopohjaiselle vaikuttamistyölle. Strategiatyön edetessä on vain vahvistunut yhteinen näkemys siitä, että vapaaehtoisilla on entistä tärkeämpi rooli vaikuttamistyössä rikoksen uhrin aseman parantamiseksi.

RIKU tulevaisuudessa

Uusi strategiamme lähtee siitä, että RIKUn toimintaa jatketaan verkostomallisen rakenteen pohjalta. Se antaa edelleen vankan perustan rikosuhrityölle, vaikka toimintaympäristö muuttuu kovaa vauhtia.

Suoria vaikutuksia tuovat muun muassa liikkuvuuden lisääntyminen globaalissa maailmassa, talouden epävarma kehitys, asenneilmapiirin muutokset, eriarvoistuminen, alueellisten erojen kasvu, rikollisuudessa tapahtuvat muutokset, uudet tavat välittää ja saada tietoa sekä hyvinvointiyhteiskunnan ja palvelujärjestelmän rakenteen merkittävät muutokset.

Merkittävimmin suoraan RIKUn toimintaan vaikuttaa kuitenkin EU:n rikosuhridirektiivi ja sen tuomat vaatimukset uhrien tukijärjestelmälle. Direktiivi asettaa valtiolle selkeän vastuun yleisten rikosuhripalveluiden järjestämiseksi. Direktiivi lähtee kuitenkin siitä, että palvelun tuottaja voi yhtä hyvin olla järjestö kuin viranomainen. Ja tukea uhreille voivat antaa myös ammatillisesti ohjatut vapaaehtoiset.

EU-komission laatimissa direktiivin soveltamisohjeissa järjestöille ollaan valmiita antamaan varsin merkittäviä tehtäviä uhrien tukemisessa. Esimerkiksi direktiivin edellyttämän uhrin yksilöllisten suojelutarpeiden arvioinnin voisi ohjeiden mukaan tehdä yhtä hyvin järjestö kuin viranomainen. Valtiot voivat itse päättää, mikä taho arvioinnin kussakin jäsenvaltiossa suorittaa.

Tämä on tärkeä viesti kansalaistoimijoille EU:ssa. Ei-valtiolisten ja vapaaehtoistyöhön perustuvien järjestöjen rooli palveluiden tuottajina nähdään merkittävänä. Se lieneekin viisasti ottaen huomioon valtioiden kasvavat vastuut ja resurssien rajallisuus.

RIKUn tulevassa visiossa ja strategiassa toiminnan järjestölähtöisyys on keskeisessä asemassa. Tämä tarkoittaa vahvan arvopohjan lisäksi riippumattomuutta kansalaistoimijana ja vaikuttajana, verkostomaista toimintaa, vapaaehtoisten keskeistä asemaa, uhrin tarpeiden huomioimista kokonaisvaltaisesti sekä mahdollisuutta saada kaikki palvelut matalan kynnyksen periaatteella. Erilaisten toimijoiden ja vapaaehtoisten tuoma monimuotoisuus ja rikkaus ovat vahvuutemme myös jatkossa.

Leena-Kaisa Åberg
toiminnanjohtaja
RIKU

Rikosylikonstaapeli Leena Lankinen työssään.

Tämän päivän poliisitoiminta lähestyy samalla tavalla kansalaisia ruohonjuuritasolla kuin paikallinen korttelipoliisi joitakin vuosikymmeniä sitten. Kattavalla yhteistyöllä eri järjestöjen ja toimijoiden kanssa poliisi kykenee parhaiten ennaltaehkäisemään ja estämään rikoksien syntymistä.

POLIISIN YHTEISTYÖ

kantaa hedelmää

Teksti: Minna Korva-Perämäki

Lahden pääpoliisiaseman tutkinnan rikosylikonstaapeli **Leena Lankinen** kertoo, että listaa poliisin yhteistyökumppaneista on mahdotonta tehdä, sillä niitä on lukuisia eri henkilöstöryhmien kesken. – Poliisi tekee yhteistyötä hyvin laajasti turvallisuussuunnitelmista valvontatehtäviin ja puhelinkonsultaatioista spontaaneihin avuntarvetehtäviin sekä koulutuksiin. Yhteistyötä tekevät niin kentän kuin tutkinnan väki, samoin koulupoliisit ja Ankkuri-toiminta. Ankkuri-tiimien tarkoituksena on ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä muun muassa ohjaamalla heitä moniammatillisen avun ja tuen piiriin sekä puuttumalla varhaisessa vaiheessa alaikäisten rikolliseen käyttäytymiseen.

Rikosylikonstaapeli Lankinen jatkaa, että poliisin tavoitteena on olla osa moniammatillista yhteistyötä pitkäkestoisista hankkeista erilaisiin tempauksiin. Yhteistyö järjestöjen ja viranomaisten kanssa avartaa näkemyksiä puolin ja toisin sekä antaa poliisille paremmat mahdollisuudet auttamiseen ja vaikuttamiseen. Yhteistyö esimerkiksi sosiaalitoimen kanssa auttaa poliisia selvittämään helpommin nuorten tekemiä rikoksia, mutta samalla myös estämään niiden syntymistä.

Osa arkea

Poliisin näkee työskentelevän lähellä arkea missä ja milloin vain. Mikäli poliisi ei satu ajamaan vastaan liikenteessä, sen näkee partioivan erilaisissa tapahtumissa ympäri Suomen. Poliisin työskentely on laajaa ja ulottuu eri yhteistyökumppaneiden avulla ympäri maailman.

Käytännössä poliisin yhteistyö eri toimijoiden kanssa näkyy esimerkiksi kouluissa, joissa vierailevat koulupoliisit. Kouluyhteisö yhdessä oppilaiden, heidän vanhempiensa, opettajien ja muun henkilöstön kanssa on eräs tärkeä toiminta, jonka kautta poliisi voi ylläpitää ja parantaa yleistä turvallisuutta.

Kun poliisi on osa yhteisöä ja arkea, syntyy luonnostaan yhteistyötä myös alueen muiden toimijoiden kanssa. Moniammatillisella yhteistyöllä voidaan vähentää merkittävästi esimerkiksi nuorten riskiä ajautua rikoskierteeseen. Muun muassa mielen-terveys- ja päihdeongelmissa painiva nuori tarvitsee avukseen moniammatillista osaamista. Rikosylikonstaapeli Lankinen toivookin, että järjestöt ja eri toimijat olisivat aktiivisempia poliisin suuntaan, sillä jos jokin asia on silmissä, niin se on myös mielessä.

Tehokkaat toimintamallit

Rikosylikonstaapeli Lankinen kertoo, että poliisi tekee runsaasti arjen yhteistyötä RIKUn ja Vapepan kanssa. Vapepa on Suomen Punaisen Ristin koordinoimaa 50 järjestön ja yhteisön vapaaehtoista pelastuspalvelutoimintaa. Vapepassa vapaaehtoiset hälytysryhmät auttavat viranomaisia ja pelastushenkilöstöä vaativissa tehtävissä. Vapepa toimii myös pyydettyä viranomaisten kanssa täydentäen poliisi-, pelastus-, sosiaali- ja terveysviranomaisia.

Kokonaisuudesta vastaa poliisilinjän apulaispoliisipäällikkö, minkä jälkeen toiminnot ovat jaettu eri sektoreille.

-Meillä Lahdessa Vapepan kanssa tehdystä yhteistyötoiminnasta vastaa kenttätoiminnan komisario **Rauno Piispa** ja tutkinnan osalta RIKUn MARAK*-toiminnasta rikoskomisario **Markku Vornanen**. Antoisan ja sujuvan yhteistyön RIKUn kanssa takaa yhdessä sovitut toimintamallit eri tilanteisiin. Lahden pääpoliisiasemalla työskentelee joka viikon maanantai RIKUn Keski-Uudenmaan palvelupisteen toiminnanjohtaja **Tuija Hellsten**, ja koska tämä on meillä jo etukäteen tiedossa, niin voimme sopia kuulusteluja etukäteen, sekä toimia muutoinkin yhdessä asiakkaiden parhaaksi, Lankinen kertoo.

Lankinen jatkaa, että yhtenä toimintamallina heillä on sellainen, että poliisi kysyy ensin itse rikoksen uhrilta, voiko poliisi antaa hänen yhteystietonsa RIKUlle, jotta RIKU ottaa häneen yhteyttä.

– Tämä on erinomaiseksi havaittu malli, sillä aiemmin kun annoimme asiakkaalle RIKUn yhteystiedot, niin monelta jäi soitto soittamatta. Nyt kun yhteistyö on tiivistynyt, asiakkaat saavat parhaiten neuvoja ja tukea RIKUn henkilöiltä suoraan.

Lankinen lisää, että yhteistyö eri järjestöjen kanssa on aina avartavaa, mihin kuuluu myös huumori ja yhdessä toimimisen riemu.

* MARAK on moniammatillinen työryhmä, jonka tarkoituksena on auttaa vakavan parisuhdeväkivallan tai sen uhan alla eläviä henkilöitä. Lue lisää MARAK-tukihenkilötoiminnasta sivulta 8.

MARAK-tukihenkilö kulkee rinnalla läpi raskaiden oikeusprosessien

Teksti: Minna Korva-Perämäki

MARAK on moniammatillinen työryhmä, jonka tarkoituksena on auttaa vakavan parisuhdeväkivallan tai sen uhan alla eläviä henkilöitä. RIKUn koulutetut vapaaehtoiset toimivat myös MARAK-tukihenkilöinä. Tukihenkilöiden tehtävänä on auttaa, kuunnella ja tukea lähisuhdeväkivaltaa kohdannutta henkilöä sekä seisoa hänen rinnallaan raskaiden oikeusprosessien aikana.

Neljä vuotta RIKUn toiminnassa mukana ollut Liisa kertoo, että hän kiinnostui alunperin RIKUn toiminnasta ystävänsä kautta.

– Olin tuolloin jäänyt pois työelämästä ja etsin työn tilalle mielekästä tekemistä. Olen myös itse aikoinaan saanut tukea vaikeassa elämäntilanteessa, joten haluan nyt vuorostani auttaa muita elämässä eteenpäin. Tukihenkilönä koen samalla oppivani koko ajan lisää ihmisenä olemisesta ja elämän monimuotoisuudesta.

Liisa toimii MARAK-tukihenkilönä eli hänelle ohjattavat asiakkaat ovat kokeneet elämässään hyvin rankkoja asioita ja tarvitsevat rinnalleen ehdottomasti luotettavan ja läsnä olevan henkilön.

– MARAK-tukisuhde lähtee käyntiin ja perustuu aina tukisuunnitelmaan, minkä laatimisessa ovat mukana RIKUn työntekijä, asiakas ja tukihenkilö. Kyseiseen suunnitelmaan kirjataan muun muassa asiakkaan tarpeisiin ja tavoitteisiin liittyvät tiedot sekä yhteiset toimintaperiaatteet. Tukisuhteen päättyessä kokoonnutaan vielä keskustelemaan, miten tavoitteet ovat toteutuneet, tehdään tilannearvio ja ohjataan asiakas tarvittaessa jatkotuen piiriin.

Liisa korostaa, että MARAK-tukihenkilöitä tuetaan mahtavasti koko tiimin voimin, eikä heidän tarvitse esimerkiksi käyttää omia resurssejaan erilaisten tietojen hankkimiseen, vaan siitä vastaavat ammattilaiset.

– Mielestäni meitä tukihenkilöitä arvostetaan todella hyvin

RIKUssa. Parasta MARAK-toiminnasta tekee se, että mukana on moniammatillinen tiimi auttamassa asiakkaita ja heidän läheisiään siirtymään parempaan ja turvallisempaan elämänvaiheeseen.

Tunteet pelissä

Turvallisuutensa vuoksi tässä artikkelissa etunimellään esiintyvä Liisa kertoo, että tukihenkilön tulee oppia työskentelynsä aikana hallitsemaan tunteensa ja empatiansa niin, ettei uppoa niin saottuun sudenkuoppaan itse ja uuvu tukisuhteen aikana.

– Mielestäni tukihenkilöiden saama jatkuva koulutus ja työn ohjaus on ehdottomasti tarpeen, sillä ilman näitä tukihenkilö olisi tunteidensa kanssa aivan yksin. MARAK-tukihenkilönä saa tuntea olevansa osa tiimiä ja olla mukana muun muassa asiakkaan palavereissa sellaisissa paikoissa, mihin muutoin ei olisi mahdollisuutta päästä.

Liisa kertoo, että jokainen tukisuhde on yksilöllinen ja niiden pituudet vaihtelevat asiakaskohtaisesti.

– Joskus tukisuhde on lyhyt ja kestää vain muutaman puhelun ja tapaamisen ajan, mutta joskus oikeudenkäyntien pitkien odotusaikojen vuoksi tukisuhde saattaa kestää jopa yli kaksi vuotta. MARAK-tukihenkilö toimii tarpeen vaatiessa monenlaisissa tilanteissa: käy esimerkiksi asiakkaan kanssa virastoissa, täyttää lomakkeita ja on mukana oikeudenkäyntien aikana.

– Meille tukihenkilöille on annettu ohjeet asiakkaan koskettomuuden ja turvallisuuden takaamiseksi ja suositukset muun muassa tapaamispaikoista ja ulkona liikkumisesta. Koen, että meidän tukihenkilöiden turvallisuudesta huolehditaan todella hyvin, joten sekin antaa meille voimaa ottaa vastaan uusia haasteita.

– Meitä tukihenkilöitä sitoo koko tukisuhteen ajan ja sen jälkeenkin asiakasta koskeva ehdoton vaitiolovelvollisuus. Koska kannamme sisällämme joskus hurjakin tietoja ja tunteita, on hyvä juttu, että niitä voidaan puida luottamuksellisesti yhdessä RIKUn työntekijöiden ja toisten tukihenkilöiden kanssa. MARAK-tukitoiminta on hyvin monimuotoista, ja työskentelyyn ei ole koskaan vain yhtä keinoa tai ratkaisua. Yhteisten tapaamis-

MARAK-tukihenkilö kulkee rinnalla tarvittavan ajan. Kuva: morgueFile, hotblack

ten ja työnohjauksen myötä myös me tukihenkilöt voimme ottaa sellaisia asioita esille, mitkä meitä itseämme huolettavat.

Halu auttaa

Pari vuotta MARAK-tukihenkilönä toiminut Anna kertoo, että hän kiinnostui RIKUN toiminnasta alunperin sekä auttamisen halun että mielenkiinnon vuoksi.

– Olin muuttanut tuolloin uudelle paikkakunnalle ja mietin, mitä yleishyödyllistä voisin tehdä opiskelujeni ohella. Päädyin tutustumaan RIKUun ja innostuin heti tukihenkilön toiminnasta, koska se kuulosti mielenkiintoiselta ja samalla haastavalta.

Anna kertoo, että MARAK-tukihenkilöksi voi hakeutua kuka vain, jolla on niin sanotusti tasapainoinen tausta ja tietynlainen taito kohdata toinen ihminen. Tukihenkilöinä toimii monenikäisiä ja -luonteisia ihmisiä, mutta heitä kaikkia yhdistää muun muassa empatiakyky ja kuuntelemisen taito.

– Tukihenkilön täytyy pystyä olemaan läsnä jokaisessa asia-

kastilanteessa omana aitona itsenään, mutta osata samalla olla myös suora ja rehellinen tarpeen vaatiessa.

Anna sanoo pohtineensa kokemuksiansa perusteella silloin tällöin, miksi jotkut naiset haluavat ensin apua, mutta sitten eivät otakaan sitä vastaan tai jättävät esimerkiksi vastaamatta puhelimeen tai ovat muuten vain välinpitämättömiä tukikeskusteluiden aikana.

– Ymmärrän, että heillä kaikilla on taustallaan hyvin raskas elämä, joten avun vastaan ottaminen voi olla hyvin vierasta ja vaikeaa. Ehkä joskus saattaa olla niin, että joku viranomainen on kehottanut ottamaan meihin yhtyettä, mutta asiakas vielä itse epäroi.

Anna sanoo, että hänestä on surullista nähdä, jos asiakas palaa takaisin vanhaan kierteeseen, koska väkivaltaisen suhteen kierteestä on usein vaikea päästä yhdellä yrittämällä. Mutta voimaa ja uskoa omaan toimintaan antavat puolestaan asiakkaat, jotka pääsevät kierteestä aloittamaan uuden elämän.

NETTIVIHJE

– yhteistyöllä lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjuntaan

Lasta seksualisoivan, laittoman kuvamateriaalin jakaminen internetissä on rikos, joka ei noudata maiden eikä maanosien rajoja. Verkon välityksellä tapahtuva rikollinen toiminta on maailmanlaajuinen ongelma, joka vaikuttaa suoraan myös suomalaisiin lapsiin. Lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjuminen verkkoympäristöissä edellyttää vahvaa ja tiivistä kansainvälistä yhteistyötä sekä monialaista, sektorit ylittävää yhteistoimintaa.

Nettivilhje palvelu

Pelastakaa Lapset ry ylläpitää Suomessa nettivilhje palvelua (www.nettivilhje.fi), jonka päätavoitteena on nopeuttaa ja edistää lapsiin kohdistuvan laittoman seksuaalisen kuvamateriaalin poistumista verkosta. Nettivilhjettyö vähentää lasta seksualisoivan kuvamateriaalin uudelleen

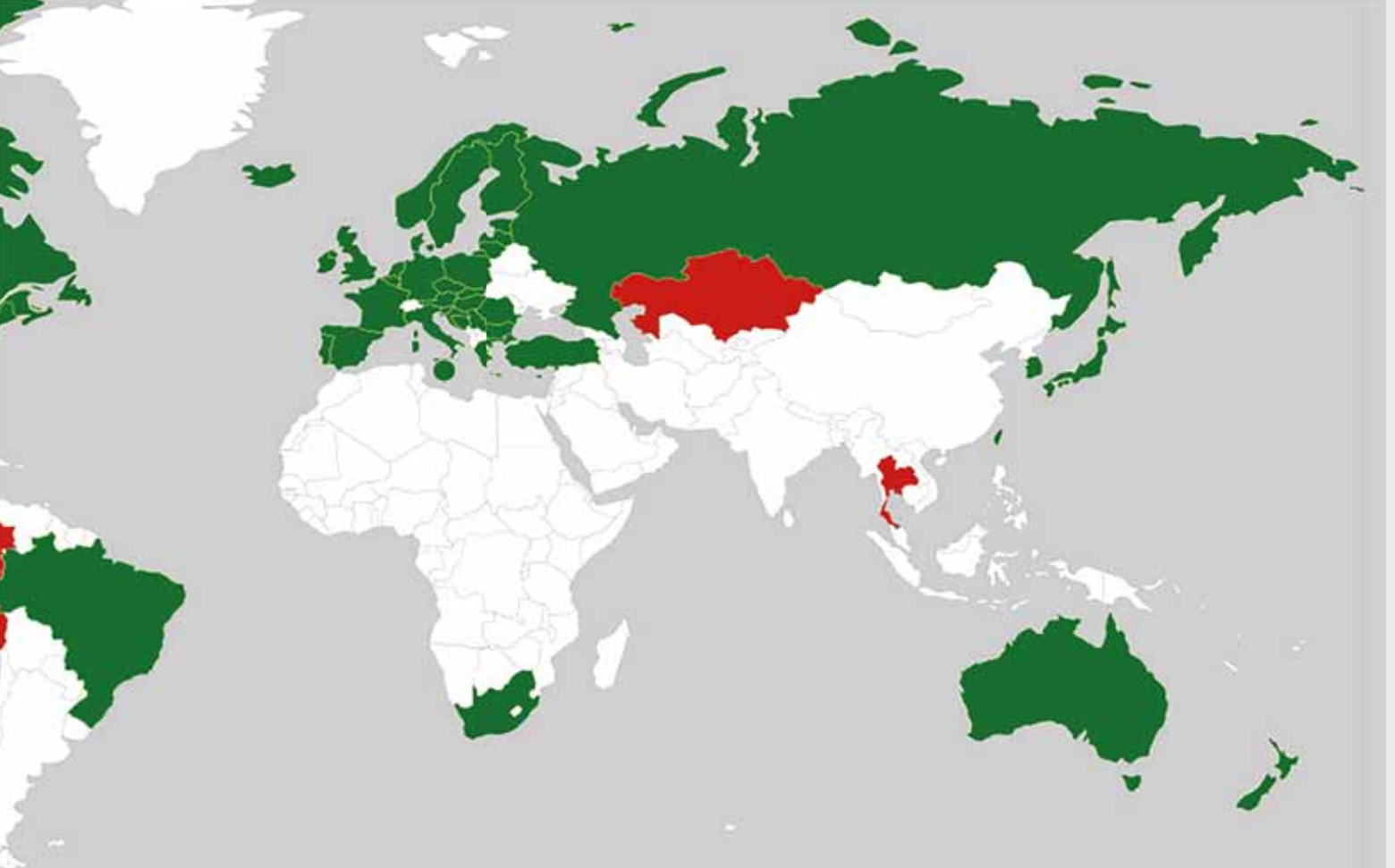
käyttöä ja kierrätystä ja tätä kautta uudeleen uhriutumista.

Nettivilhje toimii osana kansainvälistä International Association of Internet Hotlines (INHOPE) -verkostoa, joka koordinoi yli viittäkymmentä vilhje palveluyksikköä 45 eri maassa. Yksiköissä työskentelee yli 170 tehtävään erityiskoulutuksen saanutta kuvamateriaalin analysoijaa. Jokainen INHOPE-verkoston vilhje palvelu noudattaa toiminnassaan oman maansa kansallista lainsäädäntöä.

Nettivilhje käytännössä

Kuka tahansa internetin käyttäjä voi ilmoittaa epäilemästään laittomasta lasta kuvaavasta seksuaalisesta materiaalista tai toiminnasta nettivilhjeeseen. Ilmoituksen eli vilheen voi lähettää nimettömästi, ja pelkästään jo epäily kuvan tai toiminnan laittomuudesta riittää.

Ilmoitus käydään läpi, aineisto analysoidaan ja tarvittaessa tieto lähetetään eteenpäin keskusrikospoliisille ja INHO-

INHOPE-verkoston kuuluvat vihjepalvelut: Euroopan 28 EU jäsenvaltiota sekä Islanti, Turkki, Venäjä, Serbia, Bosnia-Hertsegovina ja Kazakstan. Pohjois-Amerikasta Kanada ja USA. Aasiasta Australia, Japani, Uusi Seelanti, Etelä-Korea, Taiwan, Thaimaa ja Kambodza. Lisäksi Brasilia, Columbia, Peru, Meksiko ja Etelä-Afrikka. (INHOPE säätiö tukee punaisella merkittyjä vihjeysiköitä).

”Kuka tahansa voi ilmoittaa epäilemästään laittomasta lasta kuvaavasta seksuaalisesta materiaalista tai toiminnasta nettivihjeeseen nimettömänä.”

PE-verkostossa sen maan vihjepalveluyksikköön, missä laiton aineisto sijaitsee. INHOPE:n organisoimiin koulutuksiin tarjoavat asiantuntemustaan Interpolin lasten seksuaalirikoksia tutkivat viranomaiset sekä muut asian parissa toimivat asiantuntijat ja palveluntarjoajat.

Suomeen liittyvien laittomaksi arvioidujen vihjesisältöjen osalta Nettivihjeellä on oma nopeutettu prosessinsa. Yhteistyö keskusrikospoliisin kanssa on jatkunut jo yli 13 vuotta. Toimiva yhteistyö ja käytännön prosessit ovat vakiintuneet tehokkaaksi ja hyväksi käytännöksi.

Rikoskomisario **Sari Sarani** KRP:n tiedusteluosastolta toteaa, että poliisin

näkökulmasta Pelastakaa Lapset tekee äärimmäisen tärkeää työtä, itse asiassa sitä, mitä poliisi ei itse tee, vaikka pitäisi. Saranin mukaan KRP saa jonkin verran suoria ilmoituksia lapsia koskevasta laittomasta materiaalista, mutta suurin osa aiheellisista vihjeistä tulee poliisille Nettivihjeen kautta.

Kansainvälinen yhteistyö ja verkostojen voima

INHOPE:n vihjepalvelut tekevät tiivistä yhteistyötä kansallisten ja kansainvälisten poliisiviranomaisten, Euroopan unionin eri toimielinten, kansainvälisten

järjestöjen, internet-teollisuuden ja kolmannen sektorin kanssa. Mukana yhteistyössä ovat muun muassa Interpol, Europol, Microsoft, Google, Facebook, Twitter, Unicef ja ECPAT International.

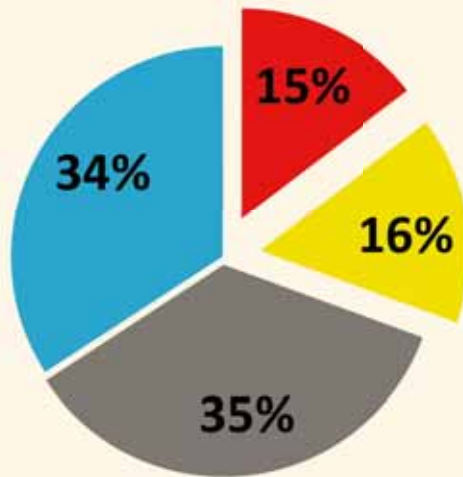
Nettivihjeen työntekijät osallistuivat INHOPE:n kevään yleiskokoukseen, joka järjestettiin jo toistamiseen yhdessä kansainvälisen poliisiviranomaisten erityisasiantuntijakokouksen kanssa. ”Prevention and Awareness” -konferenssi keräsi yhteen yli 140 asiantuntijaa yli 50 maasta kuuntelemaan ja keskustelemaan verkossa tapahtuvan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön torjunnasta. The European Cybercrime centre (EC3) Haagissa tarjosi hienot puitteet verkostoyhteistyön vahvistamiseen.

Konferenssin asiantuntijaverkosto

Yhteisen konferenssipäivän aikana kuultiin erinomaisia asiantuntijaluentoja. Yhdysvaltojen International Centre for Missing & Exploited Children -keskuksen entinen toimitusjohtaja **Ernie Allen** ko-

”Ennaltaehkäisevällä työllä voidaan merkittävästi vähentää lasta seksuaalisesti kuvaavan materiaalin käytön tarvetta, kulutusta sekä kuvamateriaalin jakamista ja levittämistä.”

Nettivihje: vastaanotettujen vihjeiden sisältö 1.1 - 30.6.2015 (N=2138)

- Laiton lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö
- Ei laitonta lasta seksuaalisesta aineistosta
- Ei pääsyä (Tor)/ Sivusto poistettu
- Ei laitonta aineistoa

rosti viidentoista vuoden kokemuksensa pohjalta yhteistyön merkitystä lapsen oikeuksia loukkaavan rikollisen toiminnan torjunnassa.

Allen painotti myös eri maiden hallitusten vastuuta ja aktiivista osallistumista lapsiin kohdistuvien rikosten torjunnassa. Tästä esimerkkinä Britannian pääministerin **David Cameronin** aloite #WePROTECT Children Online -malli.

Ennaltaehkäisevän työn merkityksestä rikosten torjunnassa oli puhumassa Berliinin yliopiston professori **Klaus M. Beier** Institute of Sexology and Sexual Medicine -instituutista. Beier esitteli Saksassa käytössä olevan, noin vuoden kestävä, strukturoidun Dunkelfeld-hoitomallin, jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia.

Hoitomallin kohderyhmänä ovat miehet, joilla on lapsikohteinen seksuaalinen suuntautuminen, mutta eivät ole syllistyneet lapsen hyväksikäyttöön. Hoito-ohjelmaan otetaan mukaan myös henkilöitä, joilla on jo aikaisempi tuomio lapseen kohdistuvasta seksuaalirikoksesta. Yleisten arvioiden mukaan miesväestöstä vähintään noin yhdellä prosentilla on seksuaalisia haluja esimurrosikäisiä ja

nuorempia lapsia kohtaan, ja kiinnostus herää seksuaalisen kehittymisen yhteydessä usein jo nuoruusiässä.

Dunkelfeld-hoitomallin tuloksien pohjalta voidaan osoittaa, että lapsikohtaisen seksuaalisen kiinnostuksen omaavat henkilöt kuluttavat ja jakavat määrällisesti niin paljon laitonta ja lasta seksuaalisesti loukkaavaa kuvamateriaalia, että pelkätään kuvien poistaminen ja laittomien verkkosivujen sulkeminen ei riitä. Tarvitaan ennaltaehkäisevää toimintaa.

Beier painottaakin, että ennaltaehkäisevällä työllä voidaan merkittävästi vähentää lasta seksuaalisesti kuvaavan materiaalin käytön tarvetta, kulutusta sekä kuvamateriaalin jakamista ja levittämistä.

Kansainvälinen yhteistyö rikostutinnan apuna

Nettivihje-palveluun lähetettyjen vihjeiden määrät ovat lisääntyneet ja kansainvälinen yhteistyö on päivittäistä. Vuoden 2015 puolivuotisraportin tulokset osoittavat selkeästi, että lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvien kuvien määrät internetissä ovat valtavia, mutta toisaalta työtä niiden poistamiseksi tehdään koko ajan enemmän. Vihjeiden määrät ovat lähes kaksinkertaistuneet vuodesta 2014 vuoteen 2015.

INHOPE:n vihjepalveluiden ja Europolin tiivis yhteistyö on erinomainen esimerkki kolmannen sektorin ja viranomaistahojen onnistuneesta ja menestyksekkästä yhteistyöstä lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumiseksi verkossa.

Nettivihjeen kansainvälinen yhteistyö mahdollistaa laittomien kuvien nopean välittämisen viranomaisille, mikä edistää myös kansallista ja kansainvälistä rikostutkintaa. Parhaimmillaan viranomaisille välitettyjen vihjeiden perusteella on saatu tärkeää lisätietoa rikostutkintaan, ja yhteistyön tuloksena on pelastettu lapsia seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön tilanteista.

KRP:n Sari Sarani on todennut, että Nettivihje täydentää poliisin kansainvälistä rikostorjuntaa, sillä sen välityksellä myös Suomessa esiin tullut materiaali päätyy Interpolin tietokantaan. Tiiviillä, tehokkaalla ja toimivalla verkostoyhteistyöllä on saavutettu merkittäviä tuloksia.

Nina Vaaranen-Valkonen
asiantuntija
Lapset ja digitaalinen media
Pelastakaa Lapset ry

Ympäri vuorokautinen tukipuhelin – naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa kokeneille

Voiko seitsemän järjestöä/yhdistystä yhdessä luoda jotakin uutta? Kyllä, tämä mahdollistuu Ensi- ja turvakotien liiton koordinoimassa ympäri vuorokautisen auttavan puhelimen hankkeessa. Jokaisen toimijan edustaja on rohkeasti tarttunut yhteistyöhaasteeseen ja nähnyt mukana olevien järjestöjen erilaisuuden vahvuutena.

Suomi allekirjoitti vuonna 2011 Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn yleissopimuksen eli niin sanotun Istanbulin sopimuksen. Sopimus ratifioitiin eduskunnassa helmikuussa 2015, ja se astui voimaan 1.8.2015. Yleissopimuksen yhtenä edellytyksenä on, että sopimusvaltioilla on ympäri vuorokauden toimiva puhelinnumero uhrien auttamiseksi ja tukemiseksi.

Istanbulin yleissopimuksen IV luvun (suojelu ja tuki) 24 artiklassa todetaan, että ”osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet ottaakseen valtakunnallisesti käyttöön maksuttomia ympäri vuorokautisesti toimivia auttavia puhelimia, joissa neuvotaan soittajia kaikkiin tämän yleissopimuksen soveltamisalan kuuluviin väkivallan muotoihin liittyvissä asioissa luottamuksellisesti tai sallien heidän esiintymisenä nimettömänä”.

Naisiin kohdistuvan väkivallan käsitteen alle kuuluvat myös esimerkiksi pakkoavioliittojen, ympärileikkauksen tai pakkoaborttien kohteeksi joutuneet naiset. Perheväkivallan uhreja puolestaan voivat olla myös miehet ja pojat, ja puhelin onkin tarkoitettu kaikille sukupuolille. Tärkeää on myös huomioida seksuaali- ja sukupuoli- sekä muiden vähemmistöjen tarpeet.

Ulkoministeriö asetti työryhmän selvittämään ja valmistelemaan yleissopimuksen ratifiointitoimenpiteet. Keväällä 2013 valmistuneessa raportissa todetaan, että auttava puhelin olisi matalan kynnyksen palvelu, joka tarjoaisi maksuttomasti ja nimettömästi kriisi- ja keskusteluapua, neuvontaa ja palveluohjausta. Esiin tuotiin myös, että maksuttoman, ympäri vuorokautisen puhelinpalvelun perustamiseksi voitaisiin yhteen sovittaa ja täydentää nykyisin tarjolla olevia järjestöjen ylläpitämiä palvelunumeroita niin, että ne yhdessä toimisivat kaikkina päivinä kaikkiin vuorokauden aikoihin.

Yhteistyössä on voimaa

Ensi- ja turvakotien liitto sai toimeksiannon sosiaali- ja terveysministeriöltä tammikuussa 2015. Tehtävä oli luoda ympäri vuorokautisen auttavan puhelimen toteutussuunnitelma elokuuhun 2015 mennessä. Mukaan yhteistyöhön lähtivät

laajentamaan katsantokantaansa väkivaltatyöstä.

Puhelinpalvelun rinnalle on tarkoitus luoda nettisivut. Nettisivujen kautta palvelun esteettömyyskysymyksiin on helpompi vastata, esimerkiksi tarjoamalla tietoa eri kielillä väkivallasta sekä miten ja mistä hakea apua. Nettisivuille luodaan myös suorat linkit mukana olevien tahojen omille nettisivuille, joista löytyy paljon tietoa väkivallan kaikille osapuolille.

Yhteiskunnallinen vaikuttaja

Ympäri vuorokautisen auttavan puhelimen toiminnan yksi tärkeä tehtävä on herättää yhteiskunnallista keskustelua väkivallasta. Tämän projektin myötä meillä on yhdessä mukana olevien toimijoiden kanssa mahdollisuus vaikuttaa yksilö-, yhteisö-, ja yhteiskunnallisella tasolla väkivaltakysymyksiin. Asennemuutoksen aika on nyt, eikä väkivaltaa pidä katsoa läpi sormien ja ajatella, että se on perheen sisäinen asia, johon muiden ei sovi puuttua.

Nettisivut tarjoaisivat helposti lähestyttävän tavan perehtyä väkivaltakysymyksiin. Niiden kautta uskomme saavuttamamme myös ne ihmiset, joille avun hakeminen on hankalaa. Lisäämällä tietoisuutta väkivallan tunnistamisesta lisäämme myös väkivallan uhrien selviytymisen mahdollisuuksia. Ennaltaehkäisevät palvelut ja varhainen tuki maksavat itsensä takaisin pitkällä aikavälillä. Palvelukokonaisuutta (puhelin ja nettisivut) on tarkoitus jatkuvasti kehittää yhteistyössä kansalaisten ja ammattilaisten kanssa.

Onko puhelinlinja auki keväällä 2016?

Valmistelussa mukana olleiden järjestöjen koalitiiossa ovat edustettuina Suomen keskeiset perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyötä tekevät tahot, joilla on valmius aloittaa toiminta ensi vuonna. Nyt järjestöt odottavat, että valtio ottaa sille kuuluvan vastuun Istanbulin sopimuksen velvoitteiden täyttämistä ja rahoitus järjestyy. Tuemme tekemään parhaamme, jotta tämä uusi ympäri vuorokautinen puhelin toimisi viimeistään kesällä 2016.

Linda Blomstedt
projektipäällikkö
Ensi- ja turvakotien liitto

Uusi ympäri vuorokautinen tukipuhelin on tarkoitettu myös miehille ja pojille, vaikka se painottuu naisiin kohdistuvan väkivallan uhreille. Kuva: morgueFile, click

RIKU, Pääkaupungin turvakoti ry, Monika-Naiset liitto ry, Naisten Linja Suomessa ry, Suvanto ry – Turvallisen vanhuuden puolesta sekä Tukinainen ry. Yhteistyöryhmässä ovat olleet mukana myös oikeusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön edustajat.

Puhelinauttaminen on osa näiden järjestöjen tarjoamaa apua tälläkin hetkellä. Pystyäksemme vastaamaan Istanbulin sopimuksen velvoittamiin kohtiin meidän on kuitenkin rakennettava jotakin uutta. Puhelinpalvelun tulisi olla

väkivalta-asioihin keskittynyt, erityisryhmät huomioon ottava, valtakunnallinen, ympäri vuorokautinen, anonyymi sekä maksuton. Uusi ympäri vuorokautinen auttava puhelin ei tulisi minkään olemassa olevan palvelun tilalle, vaan täydentämään jo olemassa olevia palveluita.

Kaikki mukana olevat järjestöt ovat tunnustaneet yhteistyön tuoman synergiaedun. Kaikilla on ollut halu tehdä yhdessä ja luoda mahdollisimman helposti lähestyttävä palvelu. Järjestöt ovat avanneet omaa toimintaansa ja olleet valmiita

Ihmiskauppaa vastaan yhteistyön keinoin

Kolmannen sektorin ja tutkijoiden ihmiskaupan vastaisessa verkostossa (IKV-verkostossa) aiheen parissa työskentelevät järjestöt ja muut toimijat voivat jakaa tietoa ihmiskaupasta ja ihmiskaupan uhrien tukemisesta sekä ottaa yhdessä kantaa.
RIKU on koordinoanut verkostoa syksystä 2014 lähtien.

Kuvateksti: Suomessa tunnistetaan enemmän työperäistä ihmiskauppaa kuin seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuva. Kuva: morgueFile, matei

Verkosto alkoi kokoontua vuonna 2007, kun Pro-tukipiste aloitti ensimmäisen ihmiskaupan vastaisen hankkeensa.
– Ihmiskauppahankkeemme tarkoituksena oli hahmottaa sitä, mitä ihmiskauppa on Suomessa,

sanoo Pro-tukipisteen kehittämisspällikkö **Essi Thesslund**.

– Pidimme alusta asti tärkeänä sitä, että järjestönäkökulma ihmiskauppaan saadaan vahvasti esiin, sillä järjestöillä on kontaktipinta erityisen haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin ja tietoa heidän tarpeistaan.

IKV-verkosto sai alkunsa, kun Pro-tuki-

pisteen Naisasialiitto Unionin tiloissa järjestämässä tilaisuudessa kerättiin listaa aiheesta kiinnostuneista tahoista. Nyttemmin verkostossa on aktiivisesti mukana yli 20 toimijaa.

IKV-verkoston kokouksissa käsitellään ajankohtaisia ihmiskaupan vastaiseen toimintaan ja uhrien asemaan liittyviä asioita, kuullaan eri alojen asiantuntijoita ja otetaan verkostona kantaa järjestönäkökulmasta keskeisiin ihmiskaupan vastaisen toiminnan kysymyksiin. Tulevan syksyn aikana tullaan myös järjestämään vierailuja alan toimijoiden parissa. Alkusyksystä verkosto tapasi ihmiskauppatapauksissa toimivan kihlakunnan-syyttäjän.

Mukana myös tutkijoita sekä valtion edustaja

Järjestöjen lisäksi verkoston toimintaan osallistuu myös tutkimusta harjoittavia tahoja.

– IKV-verkosto on loistava mahdollisuus saada tietoa käytännön työtä tekevilta järjestöiltä ihmiskaupan uhrien tilanteesta ja kokemuksista, sanoo kriminaalipoliittista tutkimusta tekevän HEUNI:n tutkija **Natalia Ollus**.

– Verkoston kautta me tutkijat voimme myös informoida järjestöjä tutkimuskentän kehityksestä ja uusista hankkeista.

IKV-verkoston kokouksiin osallistuu järjestöjen ja tutkijoiden lisäksi myös viime vuonna aloittanut valtionhallinnon ihmiskaupan vastaisen toiminnan koordinaattori **Veli-Pekka Rautava**. Verkosto toimii täten myös koordinaattorin yhteistyöpintana kansalaisyhteiskuntaan.

– On tärkeää, että ihmiskaupan vastainen verkostoituminen kattaa sekä viranomaiset että järjestöt. IKV-verkostolla on keskeinen asia muun muassa ihmiskaupan vastaista toimintaa koskevassa tietojenvaihdossa, kertoo Rautava. Hänen sisäministeriöstä käsin vetämänsä koordinaattorirakenteen kautta verkostoyhteistyöhön kytkeytyvät muun ohella myös työmarkkinajärjestöjen ja kuntasektorin edustajat.

Neliapilassa autetaan asiakkaita

IKV-verkoston lisäksi RIKU on mukana kolmen muun käytännön asiakastyötä tekevän järjestön kanssa Neliapila-yhteistyössä, jossa tarkoituksena on yhdessä kehittää järjestöjen ihmiskaupan uhreille suunnattua asiakastyötä. Monika-naisten, Pakolaisneuvonnan, Pro-tukipisteen ja RIKUn muodostaman kokoonpanon tarkoituksena on myös tiivistää järjestöjen asiakastason yhteistyötä ja jakaa toimivia käytäntöjä.

Kolmas sektori uhrien auttajana

Vajaassa kymmenessä vuodessa Suomen ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa on tapahtunut paljon. Lainsäädäntö, auttamisjärjestelmä ja ihmiskaupparikosten oikeuskäsittely ovat kehittyneet, vaikka uhreja tunnistetaan vielä vähän, eikä heidän asemansa ole aina selkeä. Suomessa ei osata riittävästi hyödyntää kolmannen sektorin mahdollisuuksia uhrien tunnistamisessa ja auttamisessa. Tähän otti kantaa myös eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta Ihmiskaupparaportoitijan vuoden 2014 kertomusta koskevassa mietinnössään helmikuulta 2015:

"Kansalaisjärjestöillä on parhaat mahdollisuudet tavoittaa kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat tai ns. pelkäävät uhrit, jotka eivät ainakaan heti uskalla turvautua viranomaisiin. Järjestölähtöisen auttamistyön vahvuutena on matala kynnyks ja toiminta lähellä asiakkaita, mikä lisää ihmiskaupan uhrien uskallusta hakea apua. Järjestöt tekevät omalta osaltaan työtä myös sen eteen, että uhrien luottamus esitutkintaviranomaisia kohtaan lisääntyy ja että ihmiskauppaan syllistyneet saadaan rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan.

Kansalaisjärjestöjen auttamisjärjestelmään ohjaamien uhrien määrä on viime vuosina selvästi vähentynyt. Saadun selvityksen mukaan tämä johtuu siitä, ettei kansalaisjärjestöillä ole voimavaroja ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen ja alkuvaiheen auttamistyöhön. Työ kansalaisjärjestöissä kärsii myös projektiluonteisesta rahoituksesta, mikä estää pitkäjänteisen toiminnan. Lisäksi työtä heikentää se, että Suomessa on vielä harvoja kansalaisjärjestöjä, joilla on riittävästi asiantuntemusta ja kokemusta uhrien tunnistamisesta ja auttamisjärjestelmään ohjauksesta.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että kansalaisjärjestöjen pitkäjänteinen ja suunnitelmallinen työ ihmiskaupan uhrien auttamiseksi turvataan riittävällä ja pysyvällä rahoituksella. Valiokunta korostaa, että järjestöillä tulee olla taloudelliset ja oikeudelliset edellytykset sekä riittävä osaaminen tarjota uhreille apua jo tunnistusvaiheessa, ennen kuin uhri on ohjautunut auttamisjärjestelmään."

Ihmiskaupan vastaisessa verkostoyhteistyössä mukana olevien järjestöjen kirjo on laaja ja joukkoon mahtuu lukuisia erilaisia toimijoita, jotka voivat olla kiinnostuneita ihmiskaupasta yleensä tai lähestyä sitä esimerkiksi lasten oikeuksien näkökulmasta. Ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa näillä järjestöillä on kuitenkin yhteinen tavoite: edistää yhdessä sellaisia linjauksia ja toimenpiteitä, jotka vähentävät ihmiskaupaa ja edistävät ihmiskaupan uhrien ihmisoikeuksien toteutumista.

Pia Marttila

koordinaattori, ihmiskaupan uhrien auttamistyö
RIKU

AITOA YSTÄVYYTTÄ

– nuorten ystäväyteen kuuluu luottamus ja huolten jakaminen

RIKUn nuorten työ tavoittaa nuoria verkossa, esimerkiksi IRC-Gallerian kautta ja Ask.fm:ssä. Helmikuussa kysyimme IRC-Galleriassa nuorten käsityksiä ystäväydestä. Kyselyyn vastasi noin 600 nuorta.

Onko sinusta tuntunut siltä, että ystävä yrittää kontrolloida valintojasi?

Vastaajien mukaan ystävyyskuuluu molemmin puolinen luottamus, keuhut, kannustaminen ja erimielisyyksien selvittäminen. Ystävyyskuuluu ei kuulu kateus, mustasukkaisuus tai taitojen ja ominaisuuksien vertailu.

Ystävyys tai kaverisuhteen negatiivisia puolia varsinkin nuoruudessa voivat olla painostaminen, vertailu ja arvostelu. Hyvän ja terveän ystävyys-suhteen tunnistaminen voi olla vaikeaa.

Usea vastaaja oli joutunut tilanteeseen, jossa ystävä on yrittänyt vaikuttaa valintoihin kontrolloimalla tai painostamalla. Painostaminen voi liittyä esimerkiksi muihin ihmissuhteisiin, vaateisiin ja ulkoisiin ominaisuuksiin tai tekoihin. Joskus ystävyys päättyy painostamiseen, kun toiselle ei anneta tilaa olla oma itsensä, kerrottiin kommentissa. Painostusta oli kokenut jopa 64 prosenttia vastaajista.

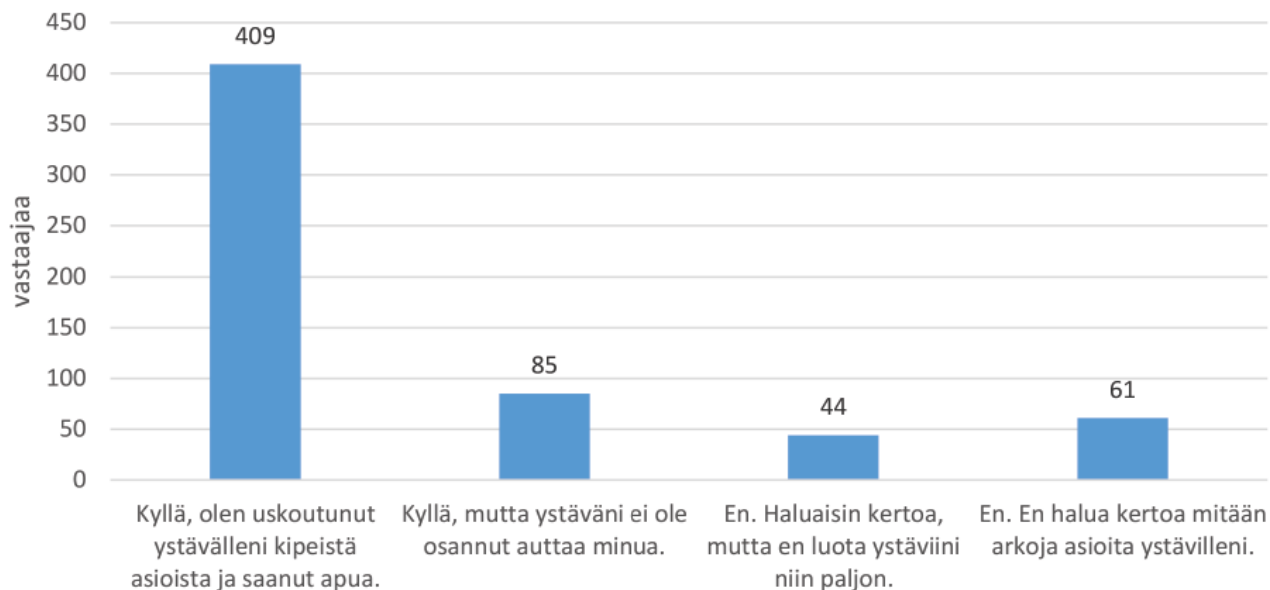
Chatista apua ja neuvoa

RIKUn nuorten hankkeen ylläpitämästä chatista nuorten on helppo tulla kysymään neuvoa anonyymina itselle tai ystävälle. Chat on auki tiistaisin kello 17–19 ja muina arkipäivinä 9–15 välillä työntekijän ollessa työpisteellään.

RIKUchatin löytää nettisivujen kautta nuoret.riku.fi tai IRC-Galleriasta Rikosuhripäivystyksen yhteisön kautta. Vastamme kysymyksiin myös Ask.fm:ssä.

Katriina Kallio
projektisuunnittelija

Oletko kertonut ystävälle isoista asioista joihin tunnet tarvitsevasi apua?

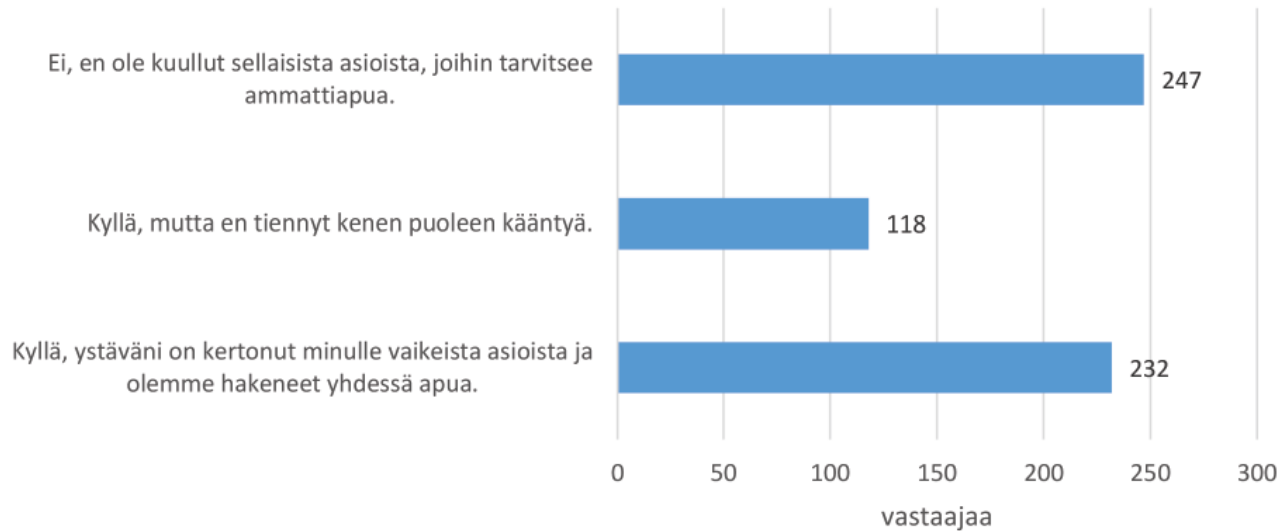

Ystävilta pyydetään ja saadaan apua

Aiemmin hankkeessa on kysytty nuorilta, kenen puoleen he arvioivat kääntyvänsä, jos joutuvat rikoksen uhriksi. Suurin osa vastaajista arvioi kertovansa kaverille, jos näin tapahtuu.

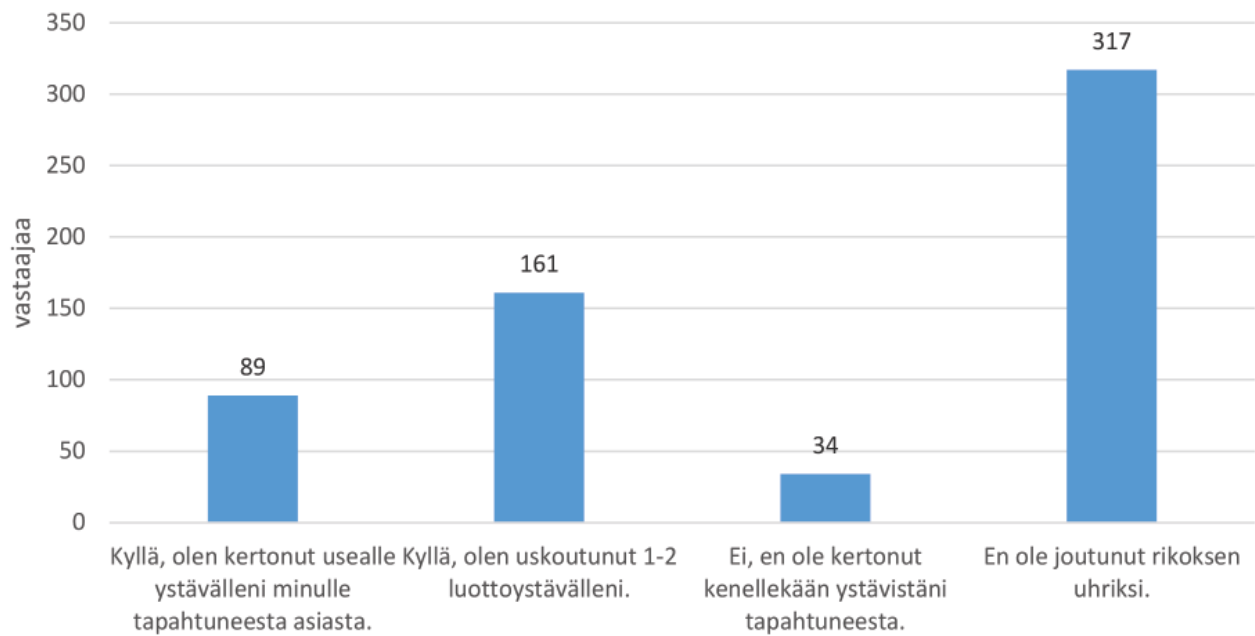
Iso osa IRC-Gallerian kyselyyn vastaajista olikin uskoutunut ystävälle asiasta, johon tunsivat tarvitsevänsä apua. Suurin osa vastaajista, 87 prosenttia, kertoi saaneensa apua ystävältä tai ystävänsä kautta.

Onko ystäväsi kertonut sinulle asioita, joiden pohjalta olet kannustanut häntä kääntymään ammattiavun puoleen?

Myös noin 60 prosentille kyselyyn vastanneista ystävä oli kertonut mieltä painavista asioista. Näistä yli puolet oli hakenut ulkopuolista apua yhdessä. Kyselyyn vastanneista noin 20 prosenttia oli kuullut ystävältään vaikeista asioista, mutta ei ollut tiennyt kenen puoleen kääntyä tai mistä hakea apua.

Oletko kertonut ystäväillesi, jos olet joutunut rikoksen uhriksi?

Rikoksen uhri uskoutuu muutamalle

Jos nuori on joutunut rikoksen uhriksi, vastauksien mukaan useimmin asiasta kerrotaan 1–2 luottoystävälle. Ystävien tuki on korvaamatonta ja usein asia on helpoin kertoa ensin luotettavalle ystäväille kuin vanhemmalle tai muulle aikuiselle. Nuorten hankkeessa kannustamme kuitenkin nuoria kertomaan ongelmista myös lähipiiriin luotettavalle aikuiselle. Tällainen luotettava aikuinen voi olla opettaja, vanhempi tai joku muu lähipiiriin aikuinen, kuten sukulainen tai nuorisotyöntekijä. Jos joutuu rikoksen uhriksi, on tärkeää viedä asia eteenpäin sen selvittämiseksi. Usein nuori haluaisi unohtaa koko tapahtuman, koska sen ajattelemisen nostaa esiin ahdistavia tunteita. Asian ”unohtaminen” ei kuitenkaan pidemmän päälle kannata, sillä muistot ja ahdistavat tunteet usein jäävät mieleen pyörimään, jos niitä ei käsittele. Joskus rikoksen tekijä voi olla tuttu, jolloin asian eteenpäin vieminen voi sen takia tuntua hankalalta. Rikos on kuitenkin aina väärin, ja tekijä on vastuussa teostaan, olipa hän tuttu tai tuntematon.

Miten rikosvahinkokorvaus vaikuttaa toimeentulotukeen?

RIKUSSA selvitettiin vuoden alussa käytäntöjä eri puolilla Suomea rikoksen uhrille maksettavien vahingonkorvausten vaikutuksesta toimeentulotukeen. Aina silloin tällöin tämä asia tulee esille asiakkaittemme tilanteissa. Uhrin kannalta tilanne voi tuntua kohtuuttomalta etenkin, jos henkisestä kärsimyksestä ja fyysisestä kivusta ja särystä myönnetty korvaukset vähennetään toimeentulotuen määrästä eikä uhri näin ollen käytännössä saakaan itselleen ylimääräistä rahallista korvausta.

Käytännöt näyttävät vaihtelevan eri puolilla Suomea. Osassa kuntia vahingonkorvaukset vähennetään säännönmukaisesti, mutta ei kaikkialla. Yhdestä kunnasta tuli toivomus tarkemmista ohjeista.

RIKU-lehti kysyi sosiaali- ja terveysministeriöstä lisätietoja asiasta. Asiaa on myös käsitelty toimeentulolain soveltamisesta laaditussa oppaassa, josta ohessa ote. Kiitämme vastauksista ylitarkastaja **Jaakko Ellisaarta**.

1. Mihin vahingonkorvauksia ja rikosperusteisia korvauksia koskeva ohje perustuu?

Toimeentulotukilain mukaan kunta tekee päätöksen toimeentulotukihakemukseen. Kunnilla on yleensä sisäisiä ohjeistuksia päätöksentekonsa tueksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut vuodesta 1986 lähtien opasta toimeentulotukilain soveltajille (STM Julkaisuja 2013:4, ks. www.stm.fi-> Toimeentulo -> Toimeentulotuki). Se on luonteeltaan suositus, eikä se sido kuntia niiden päätöksenteossa.

Toimeentulotukeen liittyvä kunnan harkinta on tarkoitettu asiakkaan yksilöllisen tilanteen ja hänen etunsa huomioon ottamiseksi. Harkinnan asianmukaisuuden ja laillisuuden punnitsevat viime kädessä hallinto-oikeudet. Toimeentulotuen asiakkaalla on aina mahdollisuus vaatia saamaansa päätökseen oikaisua sosiaalilautakunnalta. Oikaisuvaatimukseen annettua päätöksestä on edelleen mahdollista valittaa hallinto-oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen sen erillisellä luvalla.

2. Mikä on käsityksenne siitä, kuinka yleisesti kunnissa rikosvahinkokorvaukset vähennetään toimeentulotuesta?

Tätä asiaa ei tietääkseni ole selvitetty. Aiheesta tulee ministeriön joitakin kuntien ja asiakkaiden yhteydenottoja vuosittain.

3. Mikä on ohjeen pääsäännön ja sen alakohtien välinen suhde? Kuinka yleisesti pääsäännöstä voidaan poiketa?

Rikosuhrikorvauksen saajan on syytä toimeentulotukihakemuksessa erikseen mainita asiasta, jos hän haluaa ettei korvausta huomioida tulona. Toimeentulotukilain 11 § mukaan tuloina ei oteta huomioon muun muassa vähäisiksi katsottavia avustuksia ja ansiotuloja eikä määrättyä osaa ansio- tai yrittäjätuloista.

Laki toimeentulotuesta on kirjoitettu siten, että siinä on määritelty ne tulo- ja menolajit, joilla on merkitystä toimeentulotukilaskelmaa laadittaessa. Säännösten soveltaminen edellyttää toimeentulotuen hakijan ja perheen tilannetta ja olosuhteita koskevaa hyvää sosiaalityön harkintaa kun päätetään jätetäänkö hakijan tuloista tai varallisuudesta jotakin huomioon ottamatta tukea myönnettäessä. Tällaisten tulojen tai varallisuuden määrä ei kuitenkaan voi toimeentulotuen tarkoitus huomioon ottaen olla kovin suuri.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa oppaassa on esitelty erikseen korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu, jonka mukaan huomioon otettavaksi tuloksi on katsottu rikosperusteinen korvaus muun muassa pysyvästä viasta ja haitasta. Se oli suuruudeltaan yhteensä noin 46 000 markkaa, eikä sitä voitu pitää toimeentulotukilaisissa tarkoitettuna omatoimista selviytymistä edistävänä vähäisenä tuloeränä (KHO 15.12.1999).

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo oppaassaan, että vahingonkorvaukset ja rikosperusteiset korvaukset ovat sellaisia tuloja, jotka pääsääntöisesti katsotaan toimeentulotuessa tuloksi. Mikäli tulo on vähäinen, se voidaan jättää toimeentulotukilain 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan huomioimatta.

Julkaisussa todetaan rikosvahinkokorvausten osalta, että jos hakija osoittaa käyttäneensä tai aikovansa käyttää saamansa korvauksen tai osan siitä toimeentulotukea myönnettäessä toimeentulotukilain nojalla huomioon otettavien menojen kattamiseen, voidaan tapauskohtaisesti osa korvauksesta jättää huomioon ottamatta. Ratkaisun tekee kunta. Tuen hakijalla on aina mahdollisuus hakea muutosta kunnassa tehtyyn päätökseen.

4. Minkä suuruista tuloa voitaisiin pitää ohjeessa tarkoitettuna "vähäisenä"?

Meillä ei ole kunnista kerättyä tietoa siitä, minkä suuruisen tulon ne katsovat vähäiseksi. Päätösvalta on tässä asiassa kunnalla.

5. Voitteko antaa jonkun käytännön esimerkin siitä, minkälaisista tilanteista on kyse silloin, kun "hakija osoittaa käyttäneensä tai aikovansa käyttää saamansa korvauksen toimeentulolain nojalla huomioon otettavien menojen kattamiseen"?

Valitettavasti meille ei ole kertynyt tällaisista kuntien ratkaisuis-ta tietoa. Opas uudistettiin kaksi vuotta sitten.

6. Minkälainen harkintavalta sosiaalitoimella on toimeentulotukea koskevan päätöksen tekemisessä? Miten asiakkaan etu tulisi huomioida harkinnassa?

Toimeentulotukilaki antaa kunnalle laajan harkintavallan päättää myönnettävästä toimeentulotuesta. Päätös tehdään viranhaltijapäätöksenä, ja se perustellaan. Tuenhakijaa koskee esimerkiksi sosiaalihuollon asiakaslaki, jossa säädetään asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Usein tuenhakijaa kannattaa käyttää toimeentulotukilakiin sisältyvää oikeuttaan päästä henkilökohtaiseen keskusteluun sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan kanssa. Keskustelussa asiakas saa selkoa kysymyksiinsä ja voi täydentää hakemustaan.

7. Miten neuvositte rikoksen uhria, joka on tyytymätön päätökseen, jolla hänen saamansa rikosvahinkokorvaus on vähennetty toimeentulotuesta?

Toimeentulotukiasiakas pääsee sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan puheille seitsemän arkipäivän kuluessa pyynnöstään.

Keskustelusta hän saa lisätietoa kunnan näkemyksistä ja oikeusvaatimuksen laatimiseen. Myös kunnan sosiaaliamies voi antaa neuvoja ja opastusta oikeusvaativalle. Oikeusvaatimusta haetaan sosiaalilautakunnalta, ja menettely neuvotaan toimeentulotuki päätöksessä. Oikeusvaatimusta on huhtikuun 2015 alusta pidennetty 30 päivään päätöksen saamisesta.

Jos asiakas on tyytymätön saamaansa sosiaalilautakunnan päätökseen, hän voi valittaa hallinto-oikeuteen. Tämäkin menettely neuvotaan oikeusvaatimukseen lähettävässä päätöksessä. Valituskirjelmän laatimiseen voi saada neuvoja kunnan sosiaaliamieheltä tai valtion paikalliselta oikeusaputoimistolta (www.oikeus.fi).

Hallinto-oikeudessa valituksen käsittely on hakijalle ilmainen. Hallinto-oikeuden päätöksestä voi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen sen myöntämällä luvalla.

Koonnut: Leena-Kaisa Åberg

RIKU mukana siellä missä ihmiset kokoontuvat

Työntekijät ja vapaaehtoiset mukana SuomiPop-festivaaleilla Jyväskylässä henäkuussa 2015. Kuvassa vasemmalta: RIKUn kehitysjohtaja Jaana Koivukangas, Jyvässeudun palvelupisteen toiminnanohjaaja Lea Manninen ja vapaaehtoinen Ilari Kapanen.

UHRIDIREKTIIVI

tuota monta muutosta

EU:n rikosuhridirektiivi tulee Suomessakin saattaa voimaan 16.11.2015 mennessä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että eduskunnan tulee ehtiä hyväksyä direktiivin edellyttämät lakimuutokset syksyn aikana. Syyskuussa ilmestyvän RIKU-lehden mennessä painoon hallituksen esitys direktiivin edellyttämistä lakimuutoksista oli valmistumassa, ja se olitarkoitus antaa eduskunnalle heti syysistuntokauden alussa siten, että lakimuutokset olisivat voimassa 1.1.2016.

Rikosuhrimaksu käyttöön ensi vuonna

Jo keväällä hyväksyttiin laki rikosuhrimaksusta. Laki tulee voimaan vuoden 2016 aikana. Tarkkaa päivää ei tiedetä, mutta lain on tarkoitus tulla voimaan samaan aikaan kuin laki sakon ja rikesakon määräämisestä. Ajankohtaan vaikuttaa poliisi- ja oikeushallinnon tietojärjestelmähankeiden toteutuminen.

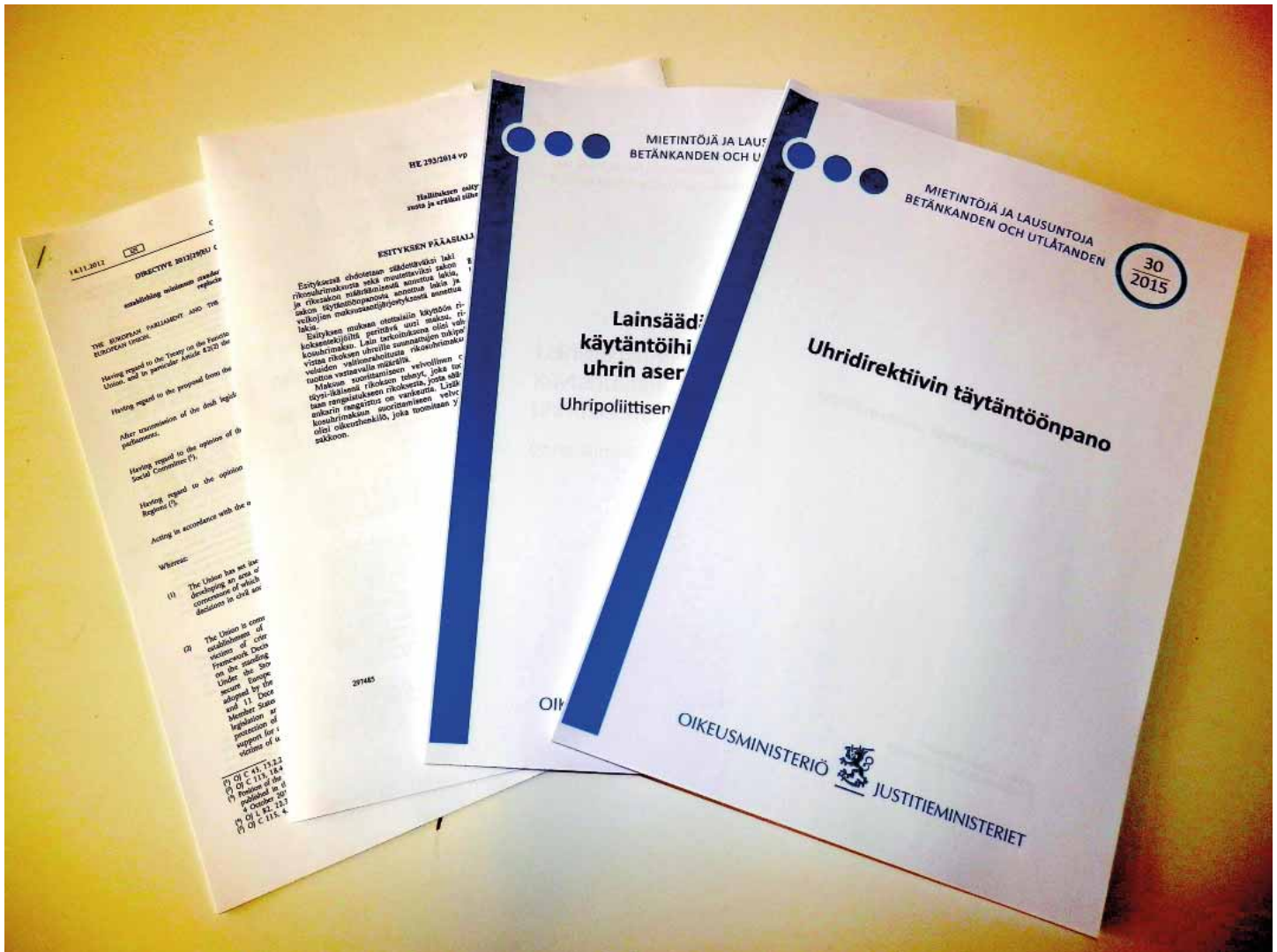
Rikosuhrimaksu tullaan perimään kaikilta rikoksen tekijöiltä, jotka ovat syyllistyneet sellaiseen rikokseen, jonka enimmäisrangaistus on vankeutta. Maksu on 40 tai 80 euroa. Jos maksimirangaistus on kuusi kuukautta vankeutta, on maksu 40 euroa. Tätä vakavammista rikoksista se on 80 euroa.

Rikosuhrimaksun tarkoituksena on vahvistaa rikoksen uhreille suunnattujen tukipalveluiden valtionrahoitusta rikosuhrimaksun tuottoa vastaavalla määrällä. Eli maksusta kerättyjä tuottoja voidaan käyttää vain tukipalveluiden rahoittamiseen. Lain valmistelun yhteydessä on arvioitu, että maksuista ohjautuisi tukipalveluihin noin 4,5 miljoonaa euroa vuodessa.

Kaksi työryhmää valmisteli muutoksia

Direktiivin tuomia muutoksia valmisteli kaksi oikeusministeriön koordinoimaa työryhmää. Oikeus-, sisä- sekä sosiaali- ja terveysministeriön yhteisesti asettama *uhripoliittinen toimikunta* työskenteli vajaat kaksi vuotta paneutuen erityisesti uhrin tarvitsemiin tukipalveluihin ja niiden rahoitukseen. Rikosuhrimaksua koskeva esitys pohjautuu toimikunnan tammikuussa 2014 julkaisemaan väliraporttiin. Loppuraportti *Lainsäädännöstä hyviin käytäntöihin – esitys rikoksen uhrin aseman kehittämiseksi* valmistui alkuvuodesta 2015. Raportin keskeiset esitykset koskevat uhrien tukipalveluiden kehittämistä, ministeriöiden työnjakoa sekä hyviä käytäntöjä ja menetelmiä uhrien oikeuksien turvaamiseksi.

Uhrin asemaa parantavia hyviä käytäntöjä edistämään on tarkoitus asettaa poikkihallinnollinen työryhmä, josta vastaa oikeusministeriö. Tämä työryhmä tulee myös arvioimaan

miten direktiivin edellyttämät lakimuutokset vaikuttavat käytäntöihin.

Toinen direktiivin täytäntöönpano valmistellut työryhmä keskittyi direktiivin edellyttämiin lakimuutoksiin. *Rikosuhriyöryhmän* raportti *Uhrilähtöisen täytäntöönpano* on hallituksen esityksen muodossa ja loppukeväästä käydyin lausuntokierroksen jälkeen tarkistettu esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syyskuussa.

Muutoksia kuuteen eri lakiin

Vaikka Suomen lainsäädäntö pääosin vastaa direktiivin edellytyksiä, on edessä useita yksittäisiä lakimuutoksia ainakin seuraaviin lakeihin: esitutkintalaki, oikeudenkäymiskaari, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettu laki, oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettu laki, vankeuslaki sekä rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annettu laki.

Esitutkintaviranomaisen ilmoitusvel-

vollisuutta asianomistajan oikeuksista esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä laajennetaan. Esitutkintalakiin lisätään velvollisuus ilmoittaa asianomistajalle mahdollisuudesta saada tukea ja suojelua. Myös ohjaaminen tukipalveluihin vahvistuu.

Säännöksiä vangin tai tutkintavangin vapautumisesta ilmoittamisesta tarkistetaan. Eli uhrilla olisi tiettyjen rikosten kohdalla halutessaan oikeus saada ilmoitus vangin tai tutkintavangin vapautumisesta.

Esitutkintalakiin lisätään säännökset uhrille tehtävästä henkilökohtaisesta arvioinnista. Asianomistajille tullaan tekemään yksilöllinen arviointi haavoittuvuuden tunnistamiseksi ja sen arvioimiseksi, mitä erityistoimenpiteitä tarvitaan uhrin suojelemiseksi lisäkäsitykseltä asiaa esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä käsiteltäessä. Tällaisia ovat esimerkiksi toimet, joilla estetään uhrin ja syytetyn näköyhteys oikeudenkäynnissä. Tämä on mahdollista nykyisinkin, kun sitä erikseen

ymmärretään pyytää. Jatkossa tällaiset erityistarpeet arvioidaan systemaattisesti.

Lakimuutoksilla on myös tarkoitus laajentaa asianomistajan oikeutta asiakirjojen käännöksiin. Muutos koskee muun muassa rikosilmoituksesta annettavaa kirjallista vahvistusta, päätöstä esitutkinnan lopettamisesta, syyttämättäjäättämispäätöstä sekä oikeusistunnon aikaa ja paikkaa koskevaa ilmoitusta.

RIKU on osallistunut molempien direktiivin voimaantuloa valmistelleiden työryhmien työskentelyyn ja pitää ehdotettuja muutoksia tärkeinä. Lakimuutokset eivät kuitenkaan riitä. Direktiivin toteuttaminen edellyttää paljon kouluttamista, viestintää ja käytännön menetelmiä uhrin aseman parantamiseksi.

Leena-Kaisa Åberg
toiminnanjohtaja
RIKU

Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus muuttui

Tiesitkö, että lastensuojelulain 25 §:n kohta ilmoitusvelvollisuudesta muuttui tänä vuonna? Milloin olet itse velvollinen tekemään ilmoituksen sekä poliisille että lastensuojeluun?

Tässä laissa pidetään lapsena alle 18-vuotiasta

Ilmoitusvelvollisuus on:

- sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen ja seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevilla henkilöillä
- muun sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tai turvapaikan hakijoiden vastaanottoa tai hätäkeskustoimintaa taikka
- koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa olevilla henkilöillä
- terveydenhuollon ammattihenkilöillä

Jos on syytä epäillä lapsen pahoinpitelyä

- henkeen tai terveyteen kohdistunut rikos, jos enimmäisrangaistus on vähintään 2 vuotta vankeutta (rikoslaki 21 luku)
- pahoinpitelyn enimmäisrangaistus on kaksi vuotta ja törkeän pahoinpitelyn 10 vuotta

Jos on syytä epäillä lapsen kohdistunutta seksuaalirikosta

- rikoslaisissa (20 luku) seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko

**TEE ITSE
ILMOITUS SEKÄ
POLIISILLE
ETTÄ
LASTEN-
SUOJELUUN**

Kuva: morgueFile, prawny

Viranomaisten tiedon- kulku parantui

Teksti: Heli Yli-Räsänen

Lakimuutos tiedonkulun parantamiseksi astui voimaan huhtikuussa. Sen taustalla on todetut puutteet tiedonkulussa perhe- ja lastensurmia selvittäessä. Lakimuutos koskee neljätoista eri lakia.

Käytännössä muutos tarkoittaa sitä, että terveydenhuollon, opetuksen, nuorisotöiden ja sosiaalihuollon viranomaiset voivat ilmoittaa työssä saamiaan tietoja poliisille, kun he epäilevät väkivallan uhkaa.

Sisäministeriön asettama työryhmä aloitti 2012 selvitystyön viranomaisten tiedonvaihdosta lasten- ja perhesurmien ennaltaehkäisemiseksi.

Ennen useita toimijoita on sitonut salassapitovelvollisuus, tai tieto ei ole muuten kulkenut poliisille siten, että poliisilla olisi ollut kattava määrä tietoa epäillä ja puuttua väkivaltaan tai sen uhkaan. Viranomaisten välinen tiedonkulku on myös edellyttänyt pyyntöä tietoja tarvitsevalta viranomaiselta. Jos poliisilla ei ole ollut tietoa, että toisella viranomaisella on tarvittavaa tietoa, ei poliisi ole osannut

tietoa pyytää. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollossa tietoja on pyydettyäkin saanut vain rajoitetusti.

Lakimuutos tuo todennäköisesti poliisille lisää satoja ilmoituksia vuodessa, mutta tragedioiden ehkäisemisen kannalta lisätyön hyöty on kiistämätön.

– Viranomaisten välisen tiedonkulun sujuvuus edellyttää ennen kaikkea hyvää keskinäistä yhteistyötä, toteaa edellisen hallituksen peruspalveluministeri **Susanna Huovinen**.

Lisää aiheesta intermin.fi

Sukupuolen moninaisuus lähtökohdaksi!

Transihmiset kohtaavat Suomessa tällä hetkellä useita ihmisoikeusloukkauksia. Vaikka vuoden alussa voimaan tulleeseen uuteen tasa-arvolakiin on lisätty ehdoton syrjintäkielto sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella, on paljon vielä tehtävää. Syrjintäsuojan laajeneminen ja uudet viranomaisvelvoitteet ovat myönteistä kehitystä, mutta nykyinen translaki ei kuitenkaan ole linjassa Suomen kansainvälisesti antamien lupausten ja sitoumuksien kanssa – ihmisoikeudet jäävät toteutumatta.

Nykyisessä translaissa juridisen sukupuolen vahvistaminen on sidottu lääketieteelliseen prosessiin ja vaatimuksena on muun muassa täysi-ikäisyys ja lisääntymiskyvyttömyys. Euroopan parlamentti onkin vaatinut Euroopan komissiota ja kansainvälistä terveysjärjestö WHO:ta varmistamaan, ettei transsukupuolisuutta jatkossa kirjata kansainvälisessä tautiluokituksessa mielenterveys- ja käyttäytymishäiriöiden joukkoon, ja ettei sukupuolen moninaisuutta lapsuudessa patologisoida.

Suomen translaki ei ole Euroopan vaatimusten mukainen

Translain muutosta valmisteltiin viime hallituskaudella jo täyttä häkää, mutta sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijatyöryhmän työ jäi lopulta samaiselta hallitukselta viimeistelemättä. Työryhmä esitti, että henkilö voisi itse hakea sukupuolensa vahvistamista ja muutosta väestötietoihin ilman lääketieteellistä selvitystä transsukupuolisuudestaan. Myös 18 vuoden ikärajaa olisi työryhmän mukaan voitu tarkastella uudelleen. Perheiden näkökulmasta sukupuolensa vahvistaneiden henkilöiden oikeuksia vanhempina olisi myös tullut vahvistaa.

Suomessa oltiin siis etenemässä Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleis-

kokouksen (PACE) suosituksen linjassa. PACE hyväksyi tänä keväänä päätöslauselman, jossa se antoi jäsenmailleen suosituksia transihmisten ihmisoikeuksien toteuttamisesta ja edistämisestä. Suosituksiin kuului itsemääräämisoikeuteen perustuva, nopea, läpinäkyvä, ikärajaaton ja saavutettava menettely oikeudellisen sukupuolen vahvistamisesta. Myös vaatimus avioerosta sekä lääketieteelliset vaatimukset mielenterveysdiagnoosista ja lisääntymiskyvyttömyydestä ohjeistettiin poistettaviksi.

Transnuoret asenteiden uhreina

Transihmiset kohtaavat Suomessa paljon väkivaltaa. Syrjintä johtaa myös itsetuhoisuuteen. Erityisesti nuoren on usein hyvin vaikea muodostaa positiivinen minäkuva ja identiteetti. Perhe- ja ystävyyssuhteet voivat vaikuttaa paljonkin transnuoren elämään, joskus myönteisesti, joskus kielteisesti.

Tutkimuksemme mukaan transnuoret kokevat ystävyyssuhteensa keskivertoa heikommiksi, ja heillä on usein muita nuoria huonommat välit perheeseensä. Perheiden suhtautuminen ja tuki vaihtelee laajasti, sillä transihmisyyden on vielä varsin näkymätöntä ja asiallisesta tiedosta on puutetta. Tämä voi johtaa transnuoren kaltoin kohteluun kotona.

Suomessa on myös tapauksia, joissa vanhempien kykenemättömyys käsitellä lapsen kokemusta on johtanut välien katkaisemiseen kokonaan. Nuori on myös heikossa asemassa hakiessaan apua, sillä ammattilaisten tiedonpuute on yhä merkittävää. Palveluissa tapahtuu myös syrjintää. Transnuoret ovat monessa tapauksessa hyvin yksin, mikäli heiltä puuttuu vanhempien tuen lisäksi viranomaisten ja vertaisten tuki.

Transnuoret kokevat myös paljon koulu-kiusaamista. Samaisen tutkimuksemme mukaan nuoret ajattelevat, ettei kiusaami-

sesta kertominen opettajalle johda mihinkään, tai pahimmassa tapauksessa nuorta itseään syytetään tilanteesta. Näitä nuorten pelkoja on aktiivisesti hälvennettävä, jotta oikeus turvalliseen ja tasa-arvolain mukaiseen kouluympäristöön toteutuu aidosti kaikkien kohdalla. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelun ja sen toimeenpanon kautta on esimerkiksi mahdollista muuttaa koulujen toimintakulttuuria moninaisuutta kunnioittavammaksi.

Transihmiset väkivallan uhreina

Vuoden alusta vähemmistövaltuutetun toimi muuttui yhdenvertaisuusvaltuutetuksi, ja yhdenvertaisuuslaki laajennettiin kattamaan useammat eri syrjintäperusteet ja toimintatapoja yhdenmukaistettiin. Laki tuotiin lähemmäs perustuslain takaamia oikeuksia ja syrjintäkieltoja. Sukupuolivähemmistöjen oikeuksista säädetään tasa-arvolaisissa, joka taas on tasa-arvovaltuutetun vastuualuetta. Tasa-arvovaltuutetun apu on pääsääntöisesti koettu hyväksi, mutta rikoslakiin kuuluvat asiat eivät kuulu hänen toimivaltaansa.

Sukupuolen ”vääränlainen” ilmaisu on yksi yleisimmistä syistä, joiden vuoksi transihmiset kohtaavat väkivaltaa. Raikatuiksi tulleeille transihmisille ei ole samantyyppistä tukea tarjolla, sillä tukijärjestelmä on rakennettu pääasiassa naisille. Käsitely raikauksesta on myös hyvin sukupuolittunut, ja monen on vaikea ymmärtää muiden kuin miesten tekemää väkivaltaa. Sama pätee lähisuhdeväkivaltaan. Hyvin harva hakee apua lähisuhdeväkivaltaan tai tekee rikosilmoituksen, sillä heidän kokemaansa väkivaltaa ei virallisesti ole olemassa. Rikosseuraamusviraston mukaan noin 1–2 transihmistä tekee vuosittain itsemurhan.

Transihmisten kokemasta väkivallasta ja syrjintäkokemuksista on meillä Suomessa hyvin vähän tietoa. EU:n perusoikeusviraston tekemän selvityksen mukaan

moni sukupuolivähemmistöihin kuuluva henkilö jättää ilmoittamatta kokemastaan väkivallasta ja häirinnästä viranomaisille, koska viranomaisten ei uskota auttavan tai heidän pelätään reagoivan transfobisesti. Rikosilmoitusta harkitaan monista syistä, ja luottamus turvallisuusviranomaisiin on heikkoa.

Väkivaltaa kokenut ei esimerkiksi halua poliisien asiakirjoihin merkintää sukupuoli-identiteetistään, sillä hän ei voi tietää minne kaikkialle tieto leviää. Transsyhteisössä on myös kokemuksia, että poliisi ei välttämättä ota asiaa vakavasti, ja poliisilta puuttuu tarvittava asiantuntijuus tunnistaakseen esimerkiksi vähemmistöön kuulumisesta johtuva syrjintä. Sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun ei tulisi vaikuttaa siihen, kuinka viranomaisen kohtaa henkilön.

Viranomaiset ja auttavat tahot tarvitsevat lisää tietoutta

Väkivallan uhreille suunnattujen tuki- ja neuvontapalveluiden toiminnan asiantuntijuutta sukupuolen moninaisuudesta tulee edistää, jotta yhdenvertaisuuslakiin kirjattu vaatimus yhdenvertaisesta kohtelusta toteutuu. Suomea sitovat myös naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastainen Istanbulin sopimus ja EU:n rikosuhridirektiivi. Molemmat velvoittavat viranomaisia varmistamaan sukupuolen moninaisuutta koskevan osaamisen väkivallan ja rikosten uhreille tarkoitetuissa palveluissa ja viranomaistoiminnassa.

Ammattitaitoista neuvontaa syrjinnän uhreille on valitettavan vähän. Suomessa tarvitaan matalan kynnyksen kanavia raportoida rikoksista sekä kampanjointia luottamuksen herättämiseksi, jotta oikeuksien toteutuminen ja tuki paranisi. Yhdenvertaisuuden toteutuminen tarvitsee aktiivisia toimenpiteitä. Palveluissa, joissa sukupuolen moninaisuus on lähtökohta, kunnioitetaan jokaisen itsemäärittelyä omaan sukupuoleen ja nimeen, ei levitetä tietoa ihmisten sukupuoli-identiteetistä tarpeettomasti eteenpäin ja tehdään työtä normikriittisellä otteella. Sukupuolen moninaisuuden tulisi näkyä kattavasti myös materiaaleissa ja vuorovaikutuksessa.

Kaikki voivat osaltaan edesauttaa transihmisten yhdenvertaisuuden toteutumista yhteiskunnassa, esimerkiksi pelkästään oikeilla sanavalinnoilla tai osallistumalla Pride-tapahtumiin.

*Kirjoittaja **Lotte Heikkinen** on nuorisotyön koordinaattori Seta ry:ssä.*

Onko oikeuteen pakko mennä, kun on saanut haasteen ja mikä on rangaistus, jos ei mene?

Käräjäoikeus kutsuu oikeudenkäyntiin yleensä kaikki rikosasian osapuolet (vastaaja eli rikoksen tekijä, asianomistaja eli uhri) sekä todistajat. Kutsussa kerrotaan, pitääkö oikeudenkäynnissä olla henkilökohtaisesti paikalla. Jos joku kutsutuista ei tule paikalle, oikeudenkäynti voi siirtyä.

Mikäli rikoksen uhri on saanut kutsun asianomistajalle henkilökohtaista kuulemistä varten, oikeudenistuntoon on mentävä itse henkilökohtaisesti euromääräisen (esim. 200€) sakon uhalla. Tällöin on siis katsottu, että asianomistajan henkilökohtainen läsnäolo on asian selvittämisen kannalta tarpeen, ja useimmiten asianomistajaa myös kuullaan istunnossa todistelutarkoituksessa tapahtumista ja mahdollisesti aiheutuneista vahingoista.

Mikäli asianomistaja jää saapumatta istuntoon, eikä hänellä ole laillista estettä (esim. sairaus, joka estää oikeuteen saapumisen, ja josta on esittää tuomioistuimelle lääkärintodistus) ja hänen läsnäolonsa katsotaan edelleen välttämättömäksi, asianomistaja tuomitaan maksamaan kutsussa asetettu uhkasakko ja asetetaan uusi korkeampi uhkasakko (esim. 500€) tai määrätään tuotavaksi poliisin saattamana seuraavaan istuntoon.

Mikäli asianomistaja on saanut vain käsitelyilmoituksen tulevasta oikeudenistunnosta, hänen ei tarvitse mennä oikeuteen, jos hänellä ei ole mitään vaatimuksia (esim. vahingonkorvaus) asiassa. Jos asianomistaja sen sijaan haluaa esittää vaatimuksia asiassa, hänen on mentävä käräjäoikeuden istuntoon itse tai valtuutettava asiamies. Jos asianomistaja tässä tapauksessa jää ilman laillista estettä saapumatta istuntoon, asia voidaan ratkaista poissaolosta huolimatta, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, ettei vaatimuksia tutkita rikosprosessin yhteydessä.

Varatuomari **Elisa Holopainen**
www.hclaw.fi

JURISTI VASTAA

Voiko asianomistajana pyytää oikeudenkäyntiään salaiseksi niin, ettei se olisi yleisölle avoin?

Suullisissa oikeudenkäynneissä käsittelyn julkisuus on aina lähtökohta. Silti asianomistajalla on tietäen edellytyksin mahdollisuus pyytää oikeudenkäyntiä salaiseksi. Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa säätelee, että tuomioistuin voi asiaan osallisen pyynnöstä tai erityisestä syystä muutoinkin päättää, että suullinen käsittely toimitetaan kokonaan tai tarpeellisin osin yleisön läsnä olematta.

Päätöstä tehtäessä kuullaan molempia osapuolia, mutta usein asianomistajan sana painaa enemmän. Tämä on mahdollista esimerkiksi, jos asiassa esitetään arkaluonteisia tietoja henkilön yksityiselämään, terveydentilaan, vammaisuuteen tai sosiaalihuoltoon liittyvistä seikoista. Esimerkiksi seksuaalirikosten osalta näin päätetäänkin lähes säännönmukaisesti, jolloin myös suljettu käsittely on mahdollinen.

Asianajaja **Juha-Pekka Hippi**
www.hippi.fi

Hannele Rauta: Tahdon uuden elämän – Irti väkivaltaisesta parisuhteesta

Nemo 2014
196 s.

Lähisuhdeväkivalta koskettaa meitä kaikkia tavalla tai toisella. Osa meistä joutuu kokemaan sitä, osa käyttää sitä suhteissaan, ja osa joutuu seuraamaan väkivaltaa läheisensä kautta. Loput meistä tapaavat lähisuhdeväkivaltaa kohdanneita tai tehneitä työnsä tai harrastustensa parissa. Hannele Rauta kertoo omakohtaisen tarinansa siitä, miten hän on onnistunut irtautumaan vuosia kestäneestä väkivaltaisesta parisuhteesta.

Nimimerkin turvin kirjoitettu *Tahdon uuden elämän – Irti väkivaltaisesta parisuhteesta* on helppolukuinen raskaasta aiheestaan huolimatta. Kirja on rakennettu kolmeen osaan.

Ensimmäisessä osassa Hannele Rauta kertoo tarinansa väkivaltaisen parisuhteensa alusta loppuun. Tarina on omakohtainen, mutta siitä löytyy paljon yksityiskohtia, jotka löytyvät lähisuhdeväkivaltaa kartoittaneista tutkimuksista. Aihetta käsitellään myös juridiikkaan ja lasten huoltajuuteen liittyvien pulmien kautta.

Rauta kertoo, miten lähisuhdeväkivallan vaikutukset eivät rajoitu vain pariskuntaan tai ydinperheeseen. Lasten kokemus ja väkivallan vaikutus lapsiin nousee esille omassa luvussaan melko lyhyesti. Viesti on kuitenkin selvä: väkivalta perheessä myös nähtynä tai kuultuna vaikuttaa aina lapsiin. Väkivallasta kärsivät kaikkien osallisten lähipiirit laajemminkin. Huoli ja avuttomuus ovat yleistä. Myös Raudan läheisille ja häntä auttaneille tahoille on annettu puheenvuoro. Rauta toteaa armollisesti: ”Elämässä tapahtuu hyviä ja huonoja asioita myös niin, ettei näihin voi aina itse vaikuttaa”

Tekstin väliin on laitettu tietolaatikoita eri aiheista kuten henkisen väkivallan tunnusmerkeistä, vainoamisesta ja lähestymiskiellosta. Ne ovat lainauksia eri lähteistä ja toimivat erinomaisesti siltana omakohtaisen kokemuksen ja tutkitun tiedon välillä. Kirjoittaja on halunnut koota kirjaan sitä tietoa, jota olisi itse kaivannut avukseen.

Toisessa osassa kirjoittaja kuvaa kattavasti vaikean ja monipolvisen irtautumisprosessin aikaansaamia tunteita ja psyykkistä reaktiota. Siinä kuvataan hyvin pelon kokonaisvaltaisia vaikutuksia sekä vihan ja katkeruuden käsittelyn tärkeyttä. Tietolaatikoissa on avattu muun muassa traumaperäisen stressireaktion ja surutyön käsitteitä. Luvun lopussa Rauta pohtii anteeksiantoa ja uuden elämän rakentamista.

Kolmanteen osaan on koottu erilaisia selviytymismenetelmiä ja tukea tarjoavia tahoja. Rauta listaa siinä omat tärkeimmät auttajansa sekä yhteiskunnassamme toimivat yleisimmät tukihot kuten Ensi- ja Turvakodit, kriisikeskukset ja RIKU. Lista on mielestäni kattava. Tärkeimpään tietolaatikkoon on koottu ”Ohjeita sinulle, joka kohtaat väkivaltaa parisuhteessasi.”

Kolmannessa osassa äänen saavat myös Raudan haastatellut väkivaltaa kokeneiden perheiden lapset, erossa lapsensa menettäneet vanhemmat ja väkivallan tekijät. Yhteisenä tekijänä haastatteluista nousee esille erojen riitaisuudet, kiusaaminen ja jopa vainoaminen eron jälkeen. Kärsijöinä niissä ovat ennen kaikkea lapset. Tämä on mielestäni selvä haaste myös auttajatahoille. Lapsille suunnattuja ”erokursseja” kaivataan. Ihmissuhde- ja parisuhdetaitojen opettamiselle on selkeä tilaus neuvolasta ja varhaiskasvatuksesta alkaen.

Kirja tuo esille tärkeän viestin kaikille meille, jotka työssämme kohtaamme ihmisiä. Aina kohtaaminen ei valitettavasti ole kunnioittavaa ja toivoa ylläpitävää. Viesti erilaisille viranomaisille ja auttajille on selvä: ole läsnä, kysy, ota todesta, kuuntele, pohdi ja uskalla puuttua ja auttaa. Kohtaamalla ja yhdessä pohtimalla yhä useampi lähisuhdeväkivallan uhri saisi tukea ja voimaa viedä raskasta irtautumisprosessiaan eteenpäin. ”Tämä ei kuulu minulle” -mentaliteetilla kenenkään asia ei edisty.

Hannele Raudan viesti vertaisilleen on: rakasta itseäsi, kukaan ei pärjää yksin, uskalla luottaa toisiin ihmisiin, vaikka se voi aiheuttaa myös pettymyksiä. Vertaistuen, kasvokkain tai netin välityksellä saadun merkitystä Rauta korostaa monessa kohtaa. Uskon, että samankaltaisessa elämäntilanteessa kamppaileva ihminen saa voimaa ja lohtua Hannele Raudan tarinasta. Se on kerrottu sopivan yksityiskohtaisesti ja kaunistelematta. Kirjan loppuun on koottu lyhyesti lähisuhdeväkivaltaan, siitä selviytymiseen ja toipumiseen liittyvää kirjallisuutta ja erilaisten tukipalvelujen nettiosoitteita.

Väkivaltaisesta liitosta erotan keskimäärin seitsemännellä yrityksellä. Se kertoo, että irtautuminen ei ole helppoa, ja että se voi viedä aikaa, mutta onnistuu, kun siihen saa apua ja tukea eri tahoilta. Kirjan viesti on, että avun hakeminen kannattaa.

Toivottavasti me ammattilaiset erilaisissa palveluissa olemme valmiita auttamaan. Suosittelen kirjaa kaikille ihmisten parissa työtä tekeville, lähisuhdeväkivaltaa kokeneille ja väkivallan tekijöille sekä väkivaltaa lähipiirissään eri tavoin kohdanneille. Eli lähes kaikille.

Lähisuhdeväkivallan uhrien parissa päätoimisesti työskentelevien näkökulmasta tarina on varmasti liiankin tuttu. Heille kirja ei varmaankaan anna uutta. Meille muille se kuvaa väkivaltaisessa suhteessa elävän kamppailua koskettavasti ja moniulotteisesti. Se on yhtä aikaa monipuolinen tietopaketti ja voimaannuttava selviytymistarina väkivaltaisesta suhteesta irtipääsystä.

Pia Tuovinen
tiimiesimies, terveydenhoitaja
Helsingin kaupungin terveysneuvonta

HANNELE RAUTA

TAMMI-
DOON
UUDEN
ELÄIN-
MÄIN

nemo

IRTI VÄKIVALTAISESTA PARISUHTEESTA

Mika Kivelä, Maria Styr, Hanna Myllylä ja Heini Leskinen VÄISTÖ-hankkeesta, Suvi Essel ORAVA-hankkeesta sekä kehittämisspäällikkö Annamari Savela Joensuun kaupungista. Kuva: Sanna Rasanen

Seminaari Joensuussa: Lähisuhdeväkivalta osana elämää

Joensuussa järjestettiin toukokuussa alueellinen seminaari ”Lähisuhdeväkivalta osana elämää”.

Seminaarin järjesti Väkivaltatyön käytännön toimintatapojen kehittäminen Itä-Suomessa eli VÄISTÖ-hanke yhteistyössä RIKUn ORAVA – osaamista raja-alueille vapaaehtoistoimintaan -hankkeen kanssa.

RIKUn lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattori **Suvi Essel** ja Joensuun palvelupisteen vapaaehtoiset sekä työntekijät olivat tiiviisti mukana seminaarijärjestelyissä. Seminaariin osallistui lähes 200 ammattilaista ympäri Pohjois-Karjalaa.

VÄISTÖ- ja ORAVA-hankkeiden esittelyjen lisäksi kuultiin asiantuntijaluennot tärkeistä aiheista. Psykologi **Soili Poijula** toi puheenvuorossaan esille lähisuhdeväkivallan merkityksen lapsen näkökulmasta ja käsitteli väkivallan uhkaa traumatisoijana.

Rikos- ja prosessioikeuden professori **Matti Tolvasen** alustus käsittelee vainoamista rikosoikeuden näkökulmasta.

Seminaarissa esiintyi myös teatteri Väkipahva esityksellään ”Ikuisesti minun”. Esitys oli koskettava ja aidonoloinen kuvaus vainoamisesta ja toi hyvin esille vainoamisen todellisuuden ja monimuotoisuuden.

VÄISTÖ-hankkeen seminaarin järjestäminen hankeyhteistyössä oli antoisa kokemus RIKUlle sekä kaikille osallistujille. Pääsimme vahvistamaan ymmärrystämme ja osaamistamme teeman äärellä. Seminaarissa Joensuun kaupunki muisti puheessaan kumpaakin hanketta ja ilmaisi kiitoksensa aidosta käytännölläheisestä yhteistyöstä asiakkaiden ja verkostojen hyväksi.

ORAVA-hankkeella on ollut ilo tehdä tiivistä yhteistyötä koko alueen viranomaisten kanssa ja käytännössä kokea yhteistyön vaikuttava voima, joka viime kädessä palvelee ennen kaikkea asiakkaitamme. Lämmin kiitos myös RIKUn vapaaehtoisille, jotka jaksavat hetki toisensa jälkeen kulkea asiakkaiden rinnalle tarjoten käytännön apua ja tukea sekä olla läsnä hetkissä, joissa se on mittaamattoman arvokasta.

Suvi Essel
lähisuhdeväkivaltatyön koordinaattori
RIKU

Verkostotyötä Tampereella – hyvät käytännöt jakoon

RIKU on aktiivisesti verkostoituva ja yhteistyöhakui-
nen organisaatio. Erilaisissa verkostoissa tehtävä
työ on oleellinen osa perustyötämme myös Tampe-
reella sijaitsevassa Sisä-Suomen aluetoimistossa
ja Pirkanmaan palvelupisteessä. Koska asiakkuuk-
sistamme suurin osa on jollakin tapaa väkivallasta
johtuvia, on RIKU aktiivisesti mukana Tampereella
toimivassa ns. VäkivaltaVerkostossa.

Tampereen kaupungilla oli vuosina 2008–2009 hanke lähi-
suhde- ja perheväkivallan ehkäisyn toimintamallin luomiseksi
ja hankkeen päätyttyä pormestari nimitti vuoden 2010 alusta
lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn seurantaryhmän. Siihen
nimettiin edustajia sekä Tampereen kaupungin omista toimin-
taysiköistä että muista alueella toimivista viranomaisista ja jär-
jestöistä. Myös RIKUn aluejohtaja kutsuttiin mukaan. Seuranta-
ryhmä kokoontui vuosina 2010–2012 harvakseltaan.

Vaikuttamista ja vertaistukea

Syksyllä 2012 muutamat seurantaryhmään kuuluneet henkilöt
halusivat tehostaa toimintaa ja ideoivat toisenlaisen työnteki-
jäverkoston lähisuhde- ja perheväkivaltatyöskentelyn uudista-
miseksi. Settlementti Naapurin Perheväkivaltaklinikka, RIKU,
Pirkanmaan sovittelutoimisto ja Välit! -hanke kutsuivat koole
perheväkivaltailmiön parissa työskenteleviä eri toimialueiden
työntekijöitä tammikuussa 2013.

Mukaan kutsuttiin nimenomaan henkilöitä, jotka työssään
kohtaavat perheväkivalta-asiakkaita, ja joilla on kokemusta
perheväkivaltatyöstä. Yhteen kokoontui toistakymmentä työnteki-
jää, jotka työssään kohtaavat osin samoja ongelmia. Uuden
verkoston kokoontumiset päätettiin pitää avoimina kaikille, jotka
kokevat perheväkivaltakysymykset työskentelykentäkseen.

Uusi verkosto toimii vertaistukena perheväkivaltatyötä tekevil-
le ja pyrkii lisäämään tietoisuutta lähisuhde- ja perheväkivallas-
ta ilmiönä sekä vaikuttamaan alan toimintaan Tampereella. Tär-
keänä pidetään hyvien käytäntöjen jakamista toimijoiden kesken
ja väkivaltatyön kehittämistä ylipäätään.

Tietoa ja tietoisuutta

Tietoa toimijatahoista on levitetty päivittämällä alun perin Tam-
pereen kaupungin hankkeen tuottamaa esitettä "Älä vaikene vä-

kivallasta". Koska verkostolla ei ole omaa budjettia, päivitetyn
esitteen painatus on saatu rahoitettua vuoroin Tampereen kau-
pungin aikuisten sosiaalipalvelujen, lapsiperheiden sosiaalipal-
velujen tai mielenterveyspalvelujen tuella.

Tiedon ja tietoisuuden lisäämiseksi verkostolle on luotu oma
verkkosivu, joka on Tampereen kaupungin perhe- ja sosiaalipal-
veluiden alla. Lisäksi verkostolla on oma Facebook-sivu.

Verkosto on nähnyt tärkeäksi lisätä yleistä tietoutta perhe- ja
lähisuhdeväkivallasta mahdollisimman laajasti eikä vain työnteki-
joiden keskuudessa. Ensin koottiin koulutusmateriaali "Tun-
nista perhe- ja lähisuhdeväkivalta" ja sen jatkoksi materiaali
otsikolla "Ota perhe- ja lähisuhdeväkivalta puheeksi". Kaikille
avoimia koulutuksia näistä aiheista on järjestetty neljännesvuo-
sittain. Kaikkiaan koulutuksiin osallistui vuosien 2013–2014
aikana yli 600 henkilöä.

Palkittua verkostoitumista!

Verkosto toimii aktiivisesti ja uusia jäseniä otetaan mukaan. Tä-
hän mennessä mukana toiminnassa on ollut työntekijöitä viran-
omaispuolelta Tampereen kaupungilta sekä Pirkanmaan poliisi-
laitokselta. Järjestöosallistujia on ollut Kriisikeskus Osviitasta,
Kriminaalihuollon tukisäätiön Sauma-projektista, KRIS:n Tam-
pereen Kopista kotiin -hankkeesta, Maria Akatemiasta, Naisten
Suojakodilta, Pro-tukipisteestä, RIKUsta, Settlementti Naapurin
Perheväkivaltaklinikalta ja Välit! -seksuaaliväkivaltatyön ver-
kostohankkeesta, Tampereen ensi- ja turvakodilta sekä Tampe-
reen Tyttöjen Talolta.

Verkosto toimii edelleen ilman erillistä rahoitusta. Tämän
vuoksi koulutukset on järjestetty tiloissa, joista ei tarvitse mak-
saa vuokraa. Kouluttajina toimivat verkoston jäsenet jokainen
vuorollaan ilman erillistä palkkiota. Syksyn seminaareista saa
tietoa osoitteesta www.tampere.fi/lahisuhdevakivalta.

Toiminta on rahattomuudesta huolimatta – tai ehkä siitä johtu-
en – erittäin aktiivista ja kehittyä jatkuvasti, koska kaikkien osal-
listujien hyviä käytäntöjä saadaan jakoon ja yhdessä tekemällä
työ sujuu tehokkaasti. Vuonna 2013 verkosto sai Rikoksantor-
juntaneuvoston kunniakirjan toiminnastaan.

Katariina Westman

RIKUn Sisä-Suomen aluejohtaja

Päijät-Hämeessä yhteistyö tiivistyi yhteiseksi työksi

*Lahdessa jo vuodesta 1946 toiminut Ensi- ja Turvako-
tiyhdistys on kasvattanut
eri yhdistystoimijoiden ja
viranomaisten välille syvät
sekä toimivat yhteistyön juu-
ret, joiden kautta on raken-
nettu eri toimijoiden välillä
luottamuksellista, tiiviistä,
monipuolista ja arvostavaa
yhteistyötä. Yhdessä tekemi-
nen kasvattaa myös ammatti-
laisten omaa asiantuntijuutta
sekä toisen työn tuntemusta.*

Yhteinen työ Visitor-yhteistyönä

Rikosuhripäivystys aloitti Visitor-toiminnan Päijät-Hämeessä Lahden turvakodilla vuonna 2010. Neljän vuoden ajan RIKU tarjosi palveluitaan viikoittain turvakodin asiakkaille turvakodissa.

Yhteistyö tiivistyi nopeasti yhteiseksi työksi, jossa turvakodin kriisityöntekijät tukivat asiakkaitaan omalla panoksellaan, ja RIKUn työntekijä auttoi ja neuvoi asiakkaita rikosprosesseihin liittyvissä asioissa. Työtä tehtiin rinnakkain, ja sen anti näkyi erityisesti asiakkaiden saamassa ”yhden luukun palvelussa”.

Syksyllä 2013 RIKUn Visitor-toiminta Lahdessa siirtyi Lahden poliisitalolle. Turvakodin sekä avokriisityön kanssa hyvä yhteinen työ jatkuu edelleen, esimerkiksi Päijät-Hämeen MARAK-

toiminnan kautta. MARAK on moniammatillinen työryhmä, jonka tarkoituksena on auttaa vakavaa parisuhdeväkivaltaa tai sen uhan alla eläviä henkilöitä.

RIKUn työntekijällä sekä vapaaehtoisilla tukihenkilöillä on myös edelleen mahdollisuus jalkautua turvakodille asiakkaiden tarpeiden mukaan. Ensi- ja Turvakotiyhdistys tarjoaa myös toimilohjan RIKUn työntekijöiden käyttöön.

RIKUn Visitor-yhteistyö toimii tälläkin hetkellä joka maanantai poliisitalolla. RIKUlla on poliisilaitoksella käytössään työhuone, jossa työntekijä voi tavata rikoksen uhreja, heidän läheisiään tai rikosasiassa todistavia. Tukikeskustelut ja yhteistyöstä sopiminen, tukisuhteiden luominen, ohjaukset MARAK-työryhmälle ja esimerkiksi lähestymiskieltoasioissa auttaminen onnistuvat poliisilaitoksella luontevasti. Poliisitalossa pystytään kriisissä oleva asiakas ohjaamaan RIKUn palveluun tarvittaessa nopeasti.

Yhteinen työ vertaistukiryhmäyhteistyönä

Erinomainen yhteisen työn muoto ovat myös Lahden Seurakuntayhtymän kanssa toteutettavat vertaistukiryhmät. Muutama vuosi sitten Päijät-Hämeen MARAK-kokouksessa nousi tarve vertaistukiryhmätoiminnasta lähisuhdeväkivallasta toipumisen tukena. RIKUn ja seurakunnan työntekijä tarttuivat yhdessä aiheeseen ja perehtyivät, suunnittelivat sekä lähtivät viemään suunnitelmaa eteenpäin.

Syksyllä 2013 toteutettiin ensimmäinen vertaistukiryhmä yhteistyöllä suunnitellulla mallilla. Yhteisen työn erityisiksi vahvuuksiksi nousivat seurakunnan työntekijän asiantuntemus ryhmien ohjaamisessa sekä RIKUn työntekijän asiantuntemus väkivaltatyöstä, lähisuhdeväkivallan problematiikasta ja rikosprosesseista.

Lahdessa on yhteistyössä toteutettu jo neljä ammatillisesti ohjattua vertaistukiryhmää lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille. Hyvien kokemusten myötä tarkoitus on jatkaa toimintaa myös tulevaisuudessa.

Ryhmän läpikäyneiden naisten palautteet ovat olleet rohkaisevia. Työntekijät ovat havainneet vertaistuen selkeän tarpeen sekä merkityksen naisten selviytymisessä kokemuksistaan. Yhteisessä työssä olennaisinta on ollut toinen toisiltaan oppiminen ja asiantuntijuuden kasvaminen – yhteisten asiakkaiden monipuoliseksi avuksi ja tueksi.

Tuija Hellsten

RIKUn Päijät-Hämeen ja Keski-Uudenmaan palvelupisteiden toiminnanohjaaja

KESKUSTOIMISTO keskustoimisto@riku.fi

Maistraatinportti 4 A 7.krs
00240 Helsinki

Toiminnanjohtaja
Leena-Kaisa Åberg
gsm 050 3378 703

Kehitysjohtaja
Jaana Koivukangas
gsm 040 512 9335

Koordinaattori
Ihmiskaupan uhrien auttamistyö
Pia Marttila
gsm 0400 630 9669

RIKU-lehden toimitussihteeri
Heli Yli-Räisänen
gsm 050 593 0326

Nuorten hanke
Projektipäällikkö
Maatu Arkio-Lampinen
gsm 040 6744 895

Projektisuunnittelija
Katriina Kallio
gsm 040 6791 673

Projektisuunnittelija
Terhi Laitala
gsm 040 670 5344

ETELÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO etelasuomi@riku.fi

Maistraatinportti 4 A 4.krs
00240 Helsinki
Alueen toimistojen yhteinen s-posti-
osoite etelasuomi@riku.fi

Aluejohtaja
Jenni Lehtonen
gsm 050 583 5331

Pääkaupunkiseudun palvelupiste
puh. (09) 4135 0550
Maistraatinportti 4 A 4. krs.
00240 Helsinki

Toiminnanohjaajat
Anne Veijola
gsm 040 523 0595

Liina Heinonen
gsm 0400 971 940

Toiminnanohjaaja
Riitta Putkonen
gsm 040 6720 988

Keski-Uudenmaan palvelupiste
Toiminnanohjaaja
Tuija Hellsten
gsm 0400 875 395

Päijät-Hämeen palvelupiste
Toiminnanohjaaja
Tuija Hellsten
gsm 050 402 1158

Kymenlaakson palvelupiste
Toiminnanohjaaja
Riikka Häkkinen
gsm 0500 981 837

Länsi-Uudenmaan palvelupiste
Toiminnanohjaaja
Janiina Mieronkoski
gsm 040 351 8500

Porvoon seudun palvelupiste
Toiminnanohjaaja
Janiina Mieronkoski
gsm 040 652 8341

ITÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO itasuomi@riku.fi

Siltakatu 14 B 26, 4. krs
80100 Joensuu
puh. (013) 221 990
Alueen toimistojen yhteinen s-posti-
osoite itasuomi@riku.fi

Aluejohtaja
Jaana Rossinen
gsm 040 507 0795

Lähisuhdeväkivaltatyön
koordinaattori
Suvi Essel
gsm 050 428 9360

Joensuun palvelupiste
Toiminnanohjaaja
Annariina Tahvanainen,
gsm 040 725 6001

Savonlinnan palvelupiste
Savonlinnan kriisikeskus
Olavinkatu 40 A,
57130 Savonlinna

Yhdyshenkilö
Sisko Stolt
puh. (015) 273 700

Kuopion palvelupiste
Kuopion kriisikeskus
Suokatu 27, 70100 Kuopio
puh. (017) 262 7733

Toiminnanohjaaja
Eila Kersalo
gsm 050 557 6712

Mikkelin palvelupiste
Mikkelin kriisikeskus
Porrassalmenkatu 19 B 31,
50100 Mikkeli

Yhdyshenkilö
Sari Kuitunen
puh. (015) 214 401

Lappeenrannan palvelupiste
Saimaan kriisikeskus
Pormestarinkatu 6 A (5.krs)
53100 Lappeenranta

Yhdyshenkilö
Maarit Kuntola
gsm 050 501 7994

LAPIN ALUETOIMISTO lappi@riku.fi

Maakuntakatu 29 -31 B 3.krs
96200 Rovaniemi

Aluejohtaja
Päivi Alanne-Kunnari
gsm 0400 979 175

Rovaniemen palvelupiste

Toiminnanohjaaja
Soile Saukkonen
gsm 0400 979 026

Meri-Lapin palvelupiste
Kriisikeskus Turvapoiju
Kaivokatu 5, 94100 Kemi

Toiminnanohjaaja
Maria-Riitta Saares,
gsm 040 631 8550

Itä-Lapin palvelupiste
Tunturilan Settlementti
Särkeläntie 4 98120 Kemijärvi
Yhdyshenkilö
Jutta Salmela
gsm 0400 970 081

Ylä-Lapin palvelupiste
Sámi Soster ry
Sajos, 99870 Inari

Yhdyshenkilö
Anne Näkkäljärvi
gsm 040 350 4007

**LOUNAIS-SUOMEN
ALUETOIMISTO**
lounaissuomi@riku.fi

Yliopistonkatu 24 B 28
20100 Turku
Alueen toimiston yhteinen s-postiosoite
lounaissuomi@riku.fi

Aluejohtaja
Tiina Rantanen
gsm 050 551 5055

Turun palvelupiste

Toiminnanohjaaja
Leila Taipale,
puh. (02) 235 5055
gsm 050 340 3580

Salon palvelupiste
Salon Kriisikeskus Etappi
Rummunlyöjäkatu 7 B, 2.krs.
24100 Salo

Yhdyshenkilö
Jutta Sohlman
gsm 050 304 7015

Porin palvelupiste
Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Satakunnan piiri ry
Antinkatu 8
28100 Pori

Yhdyshenkilö
Tuija Mäntylä,
gsm 050 593 6706

Rauman seudun palvelupiste
Rauman seurun palvelupiste
Ankkuripaikka
Valtakatu 13, 26100 Rauma

Yhdyshenkilö
Heidi Väkiparta,
gsm 050 375 5338

LÄNSI-SUOMEN ALUETOIMISTO
lansisuomi@riku.fi

Kauppapuistikko 26, 65100 Vaasa
puh. (06) 317 5654
Alueen yhteinen s-postiosoite
lansisuomi@riku.fi

Aluejohtaja
Sari Somppi
gsm 050 572 9265

Vaasan seudun palvelupiste

Toiminnanohjaaja
Mari Kallio-Könnö
gsm 0400 175 269

Kokkolan seudun palvelupiste
Kokkolan Ensi- ja turvakoti
Sairaalakatu 9, 67100 Kokkola

Toiminnanohjaaja
Marika Pynttari
gsm 0440 548265

Seinäjoen seudun palvelupiste
Kauppakatu 1 (Järjestöotalo, 2.krs)
60100 Seinäjoki

Toiminnanohjaaja
Tiina Autio
gsm 040 350 3923

**POHJOIS-SUOMEN
ALUETOIMISTO**
pohjoissuomi@riku.fi

Kaarretie 14, 90500 Oulu
Alueen yhteinen s-postiosoite pohjois-
suomi@riku.fi

Aluejohtaja
Maarit Saukko
gsm 040 543 3495

Oulun seudun palvelupiste

Toiminnanohjaaja
Tanja Korkala
gsm 044 7868894

Kajaanin seudun palvelupiste
Kauppakatu 1 B, 87100 Kajaani

Toiminnanohjaaja
Jaana Vanhala
gsm 040 822 5200
Toiminnanohjaaja

Jouni Kananen
040 822 8894
Raahen seudun palvelupiste
Kaarretie 14, 90500 Oulu

Toiminnanohjaaja
Tanja Korkala,
gsm 044 786 8894

SISÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO
sisasuomi@riku.fi

Hatanpään valtatie 34 E 4. krs
33100 Tampere

Aluejohtaja
Katariina Westman
puh. (03) 3141 8513
gsm 050 421 0236

Pirkanmaan palvelupiste
Hatanpään valtatie 34 E, 4. krs
33100 Tampere

Toiminnanohjaaja
Marjo Pahkala
puh. (03) 3141 8513
gsm 045 8024834

Kanta-Hämeen palvelupiste
Kirjastokatu1, 13100 Hämeenlinna

Toiminnanohjaaja
Rebekka Wadhwa
gsm 050 378 2877

Jyvässeudun palvelupiste
Jyväskylän kriisikeskus Mobile
Asemakatu 2. 40100 Jyväskylä

Toiminnanohjaaja
Lea Manninen
puh. (014) 266 7150
gsm 050 368 0188

Sastamala-Huittisten palvelupiste
Sastamalan tukitalo
Tampereentie B, 38200 Sastamala

Yhdyshenkilö
Tiina Iso-Aho
puh. (03) 512 0501

**Yhteystiedot
netissä:
www.riku.fi**